

הישיבה המאתיים-וארבע-עשרה של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, כ' בסיוון התשמ"ו (17 ביוני 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכנסת בעניין משלוח דברי רואר על-ידי חברי הכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני פותחת את ישיבת הכנסת. הודעה למוזכר הכנסת.

ב. שאילתות בעל-פה

הפורמליות. זוהי הזדמנות לדבר בשפה הרבה פחות הרמטית ופשוטה הרבה יותר.

ובכן, בדקתי את העניין לפני שבוע, אחרי ישיבה בוועדת הכספים שבה השתתפת גם אתה, אדוני שר החקלאות, ובה הובטח שהכספים אשר מיועדים ליישובי הצפון, בכללם היישובים בקו העימות, יגיעו ליעדם. הכספים האלה מונחים באוצר ואינם מתחלקים משום שאין נוסחה או אין סדר או אין הסדר אשר לפיו אפשר להזרים את הכספים בדרך שהם לא יגיעו לארגון קניות כושל אלא יגיעו ויעזרו לכל חקלאי אשר העזרה הזאת מגיעה לו.

הובטח באותה ישיבה כי בתוך שבוע ימים ימצא ההסדר. בדקתי לפני שבוע, כלומר שבועיים לאחר יום ההחלטה — ומחר ימלאו שלושה שבועות ליום שבו דנו בנושא הזה — ונמסר לי גם מצד משרד החקלאות, משרדך, וגם מצד משרד האוצר, שעדיין לא נמצאה הנוסחה ואין ההסדר שלפני יחולקו הכספים. בינתיים אני מקבל פניות מחקלאים, בכללם חקלאים מיישובים אשר קשורים לרשת שאני חבר בה, והם זועקים וזועמים והם אינם יכולים עוד להתקיים, וזאת שעה שהכסף נמצא. הכסף הזה קיים לאחר מאבק עם שר האוצר, לאחר מאבק בוועדת הכספים ולאחר התערבות של ראש הממשלה.

ובכן, שאלתי היא: מתי יקבלו האנשים את הכסף הזה?

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת לין.

אמנון לין (המעריך):

אדוני השר, לפי נוסח השאילתא בעל-פה מדובר על יישובי העימות. אני מניח שיישובי העימות כוללים גם את יישובי הבקעה. אני אומר יותר מזה, יישובי הבקעה הם, לכל הדעות, במסגרת הקונסנסוס של ממשלת האחדות הלאומית.

הייתי בביקור ביישובי הבקעה והייתי עד למצב שם, היתה לי שיחה עם רוב הנציגים שם. אנחנו עומדים בפני מצב שבו יישובי הבקעה נמצאים על סף התפוררות, משבר.

שאלתי היא: מה עושה הממשלה, מה עושה השר כדי לעניין את הממשלה — אני אומר בפשטות — ולהציל את יישובי הבקעה לפני פרוץ המשבר?

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, הסעיף הראשון בסדר-היום הוא בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לקאדים שרעיים. אבל זה יהיה הסעיף הבא, בגלל תקלה טכנית.

אבקש בינתיים משר החקלאות להשיב על שאילתא בעל-פה של חבר הכנסת יצחק ארצי. בכקשה, חבר הכנסת ארצי.

174. הקצבת כספים לחקלאים בקו העימות

יצחק ארצי (המעריך):

גברתי היושב-ראש, אדוני שר החקלאות, לאחר דין ודברים הקציב האוצר כספים לסיוע דחוף ליישובי קו העימות. כספים אלה מונחים זה שבועות כאבן שאין לה הופכין, בגלל העדר סדרים והנחיות מצד משרד החקלאות.

שאלתי: מה הם הסידורים שצריכים להיעשות כדי לשלם לחקלאים בקו העימות כספים המופקדים כשבילים?

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות התשובה לשר החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, מאחר שלא קיים העדר סדרים, אני מתקשה במחן תשובה על השאילתא. אם אשאל שאלה אחרת, אני מקווה שתהיה לי תשובה. כאשר נאמר כשאילתא "העדר סדרים והנחיות מצד משרד החקלאות", וקביעה זו אינה נכונה ואינה מדויקת, אינני יודע מה להשיב.

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני השר, אפשר להשיב אילו סדרים קיימים.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא על זה נשאלתי. נשאלתי על אי-הסדרים. יש סדר ויש הנחיות. אם אני אשאל עוד שאלה, אני אדע מה להשיב.

היו"ר ח' גרוסמן:

בבקשה, חבר הכנסת ארצי.

יצחק ארצי (המעריך):

אני מצטער מאוד על שכאשר אני עוסק בנושא שנוגע לחיים של בני אדם, לחקלאים, אני מקבל את התשובה

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מבקש לשאול את השר שתי שאלות:

1. ארגוני הקניות במצב קשה מאוד. אני מבקש לדעת מהו היקף החובות וההתחייבויות של ארגוני הקניות, ומה בדעת השר לעשות כדי להצילם מפשיטות רגל.

2. שאלתי השנייה נוגעת להתיישבות הצעירה החדשה, זו המאוכלסת בשכבות החלשות יותר, וזו הנאבקת ומתמודדת עם הבעיות הקשות של מכסות ייצור, מכסות קרקע ומכסות מים. האם במסגרת הסיוע שמדובר בו ניתנות עדיפות מיוחדת ותשומת לב מיוחדת להתיישבות הזאת, ובמה הן מתבטאות?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' נחמקין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בחשוכה על שאלתא בעל-פה של חבר הכנסת ארצי — ביקשתי רק שתדעו אם אתם רוצה לעסוק בחייהם של אנשים, אין איסורים במשרד החקלאות ואין איבהירות. זאת רציתי לומר, אבל אתם חוזרת על דברך, וזהו עניינך. על כך לא אשיב, כי אין לדבר הזה.

יצחק ארצי (המערך):

לא אמרתי שיש איסורים, אלא שאין סידורים.

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, אני קורא מהשאלתא שלך, ולא אחזור על הדברים, חבל על הזמן.

הסברתי בוועדת הכספים, שאין הסכמה בינינו ובין האוצר על דרך החלוקה של הכספים למושבנים על-ידי ארגוני הקניות. כסף זה מצוי בידי ארגוני הקניות, את המושבים ואת הקיבוצים יזכו, אבל לא ביוכזי סופי, כי לא הגענו לעמק השווה כאשר לשיטה.

השבע הזה, כיום ראשון בכוכר, קיבלתי, סוף סוף, ממשרד האוצר תשובה חיובית, ולפיה התוכנית שאותה הנחנו לפני חצי שנה קיבלה את אישורם. ומיום ראשון התוכנית היא לביצוע. היישובים לא יקבלו על סמך זה יותר כסף, אלא יהיה סידור קבע לגבי אותו סכום שהם זוכו בו, למעט אותם ארגונים, ויש כאלה, שפשוטו את הרגל או עומדים לפני פירוק. כשאתה מזרים להם כסף, הנושים שמים את היד עליו, וזהו בעיה קשה מאין כמוה ואיני יכול לפרט אותה כאן.

בחשובה על שאלתא נוספת של חבר הכנסת אמנון לין — לפני שלושה שבועות נבחרה ועדה שבה חברים מנכ"ל משרד החקלאות, ראש אגף התקציבים במשרד האוצר ומנכ"ל החטיבה להתיישבות, כדי להציע לנו בתוך שבוע ימים הצעה

לפתרון דחוף למצב הכספי הקשה — המצב הכספי ולא האחר — של יישובי הגלן והבקעה, שהוא תוצאה ישירה ממדיניות משותפת של האוצר ובנק ישראל לגבי סיעור הריבית המוטל על חוב, ועדה זו הגישה, כרוב דעות, את מסקנותיה. מסקנות אלה הוגשו לראש הממשלה, לשר האוצר ולי. אחמול בשעה 10:00 קיימנו דיון בנושא זה. הדיון הסתכם שלא לרצוני, ואיני חושב שהוצע בו פתרון ואיני חושב שהבעיה עומדת להיפתר בדרך שיש בה אפשרות למנוע את הקשיים הנוראים שבהם נמצאים היישובים. ביום שני הבא בשעה 16:30 תתקיים ישיבה נוספת. אני מקווה שהפתרון ימצא, אך איני בטוח בכך.

בחשובה על שאלתא של חבר הכנסת עובדיה עלי — איני זוכר על-פה כמה חייבים ארגוני הקניות, וסכום זה משתנה מיום ליום כי הריבית שמשלמות היום המערכות היצרניות נעה בין 40% ל-60% לשנה.

דן תיכון (הליכוד):

הבנקים אומרים שהריבית היום היא שלילית.

שר החקלאות א' נחמקין:

שמעתי. תביא את הבנקים. לך אני לא צריך לספר —

דן תיכון (הליכוד):

אני שר? אני צריך להביא אותם?

היו"ר ח' גרוסמן:

לשאלות בעל-פה אין קריאות ביניים.

שר החקלאות א' נחמקין:

90 מיליון דולר שהוקצו בעיקר ליישובי העימות, הוקצו — בגלל הקושי המיוחד הקיים ביישובים שנקראים על-ידיך ההתיישבות הצעירה שמצבה הוא קשה — כ-33 מיליוני דולר, זה הרבה פחות מהסכום שלו הם זקוקים, אך אין בידי להקצות להם משאבים נוספים, כי לקחתי את הסכום הניתן להם על אף שהיתה החלטת ממשלה שסכום זה מוקצה ליישובי העימות, אך הצרכים פה כל כך דחופים, שהפרשנו סכום למטרה זו.

אני רוצה שחברי הכנסת יידעו, שלא ניתן פה אף לא שקל אחד נוסף. כל מה שנתנו בא לפרוס את החובות קצרי המועד לתקופה ארוכה יותר. קרי, למי שהיה חוב למשך שנה פורסים אותו לתקופה של שבע שנים, וזהו חלק קטן מאוד מסך כל החוב שרובו נוצר כתוצאה מריבית שאיננה קיימת בשום מקום בעולם, למעט מדינת ישראל. הקשיים הולכים וגדלים כתוצאה ישירה ממדיניות מונטרית שדעתי אינה נוחה ממנה.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

של מי המדיניות — של הממשלה או של האופוזיציה.

ג. שאלות ותשובות

אודה לכבוד השר אם ישיב:

1. מה היו הטעמים להקמת היישוב?
2. מה היו הקריטריונים המדויקים להקצאת הקרקע במקום?
3. אילו סוגי מגרשים הוקצו, ומה שטחם?
4. כיצד בדיוק נבחרו המועמדים לקבלת מגרשים?
5. האם פורסם בציבור הרחב דבר הקמת היישוב, ואם כן — באיזה אופן נעשה הפרסום?

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לשאלות ותשובות. אבקש משר החקלאות להשיב על שאלות.

1636. איסורים בהקמת כרמי-יוסף

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר החקלאות ביום כ"ח בכסליו התשמ"ו (11 בדצמבר 1985):

לאחרונה פורסם כי הקמת היישוב כרמי-יוסף לוותה באיסורים חמורים, במיוחד בתחום הקצאת הקרקע והמחיר שנוכח בעבורה.

בהנאה, להודות לנציב המים שמצא דרך לאשר התקנת נקודת מים לשבט עזומה במקום שהם חונים בו זה דורות רבים. נדמה לי שהבעיה בעיקרה באה על פתרונה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אם מותר לי להעיר, אני שמח לומר שנקודת המים נפתחה שם לפי הוראתי, ואין לה קשר עם השאלות אלא עם הצורך לדאוג לנקודות מים נוספות, ובתיאום עם הרשויות המתאימות, כדי שלא יהיה אי-סדר.

1956. מצב השירותים הווטרנריים

חבר הכנסת א' שלום שאל את שר החקלאות ביום כ"ד באדר א' התשמ"ו (5 במרץ 1986):

נחונם שהתפרסמו בדבר מצב השירותים הווטרנריים מצביעים על צמצום דרסטי בשירות כוח-האדם ועל הקטנת תקנים, העלולה לפגוע במשק החקלאי.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה היה מספר התקנים בשירות הווטרנרי לפני 10 שנים? ועל כמה הוא יעמוד בשנת 1986?
2. האם קיצוץ דרסטי של השירותים לא יפגע ביצוא החקלאי מן הח: והצומח הנמצא בפיקוחם?
3. מה צריך להיות מספר התקנים על-מנת שהשירות לא ייפגע?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. שיא כוח-האדם בשירותים הווטרנריים ובמכון הווטרנרי בשנת התקציב 1976 עמד על 283 משרות. שיא כוח-האדם של היחידה הנ"ל בשנת התקציב 1986 יעמוד על 218.5 משרות.

2. קיצוץ דרסטי של השירותים הווטרנריים אומנם עלול לפגוע ביצוא החקלאי מן החי, אף שאין הפיקוח על היצוא מן הצומח מצוי בתחום אחריות השירותים הווטרנריים, דורשות מדינות מספר תיעוד על אירועים ונפיקצות של מחלות בעלי חיים גם לצורך יצוא חומר צמחי. מדובר בעיקר בחיידק הנוגע לאירועי מחלת הפה והטלפיים. לפיכך, עלולים הצמצומים לפגוע גם ביצוא כזה.

3. בעקבות צמצום של 32 תקנים במהלך שנת הכספים הזאת, הועמד תקן השירותים הווטרנריים על 229.5 משרות. להערכתנו, יוכל השירות כאיוש הנ"ל למלא את מרבית תפקידיו בלא פגיעה משמעותית. משום שהוא מפעיל ככל הניתן גופים ציבוריים אחרים, כגון המחלקות הווטרנריות ברשויות המוניציפליות ועוד רשויות שונות.

הי"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים שלום.

אפרים שלום (המעריך):

אדוני השר, גם מדובר נשמע שעלולה להיות פגיעה ביצוא החקלאי גם מהחי וגם מהצומח. מה בכוונתך לעשות כדי לתת עדיפות לשירות שהוא כה חיוני, אולי על חשבון דברים אחרים?

שר החקלאות א' נחמקין:

הרי זו הבעיה שאני ניצב לפניה בתחילת שנה, לאחר שיש שותפים רבים לדעה שצריך לקצץ בתקציב המשרדים. סדר העדיפויות ידוע לך. אם אנחנו נקצץ במחלקה או באגף אחר קיצוץ דרסטי, אתה תהיה זה, ובצדק, שתשאל אותי בשאלתך:

6. מה הוא שיעור דמי החכירה שנגבו בפועל בעד כל סוג של מגרש?

7. מה הוא שיעור דמי הפיתוח שנגבו בפועל בעד כל סוג של מגרש?

8. האם הקמת היישוב נעשתה לפי כל כללי המנהל התקין?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

1. הלחץ והרצון של חברים להקים יישוב כפרי נוסף ולחיות בו חי קהילה.

2. הרשות לתכנון מסרה לאגודה שקמה את הזכות לקבוע הקריטריונים לקבלת חברים.

3. הוקצו שני סוגי מגרשים, האחד לבעלי נחלאות חקלאיות והשני למגרשים לחברים שאין להם משק חקלאי.

4. עליירי ועדה שהאגודה בחרה.

5. לא פורסם לציבור הרחב דבר האפשרות להתקבל כחברים ביישוב, אך הדבר לא נשמר כסוד.

6. מבעלי נחלה חקלאית גבו סכום סמלי ומבעלי מגרש לחבר שאינו חקלאי סכום נמוך מאוד.

7. לא נגבו דמי פיתוח היות שהקרקע ניתנה למתיישבים ללא פיתוח.

8. קשה לקבוע, אני מקווה שכן.

1830. אספקת מים לבני שבט אל-עזומה

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר החקלאות ביום כ"ד בשבט התשמ"ו (3 בפברואר 1986):

בני שבט אל-עזומה, חלק דרומי, באזור מצפה-רמון, המונים כ-100 משפחות, מקבלים את מימיהם באמצעות מכלים נגררים, המוליכים את המים ממרחקים (משאבי-שרה, שדה-יבוקר).

אי לכך אבקש לשאול:

האם מוכן משרד החקלאות לאשר הקמת נקודת מים במקום נוח לבני השבט, עם מונה שממנו יוכלו הם לקבל מים תמורת תשלום, וכך יימנעו ההוצאות והטרחה הכרוכים בהובלת המים על פני מרחקים גדולים?

שר החקלאות א' נחמקין:

בתשובה על השאלתך של חבר הכנסת מתתיהו פלד.

1. לא נהגת בהגיונות עם הקיבוצים משאבי-שרה ושדה-יבוקר, אך בכך אין חדש.

2. אנו קובעים נקודות מים רבות, אך לא נוכל להתאים לגודלה הכלתי מתוכננת וללא רשיון שמבצעים חלק מערכי הנגב.

הי"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

ראשית אני רוצה להודות לשר על כך שהואיל להשיב על שאלתך חצי שנה לאחר שנשלחה.

אבל בינתיים אני רואה חובה לעצמי, ואני עושה זאת גם

1. יש עזיבה, אך בעיקר קשה המצב המורלי עקב המצב הכלכלי.

2. ביומתי הוקמה ועדה ובה חברים מהאוצר, מהמחלקה להתיישבות וממשרד החקלאות, בדרג של מנכ"לים, שמתפקידה להציע פעולות ממלכתיות שישפרו את המצב הכספי של האזור.

3. אין צורך ואין טעם להכחיש.

2005. מצב היישובים שמעבר ל"קו הירוק"

חבר הכנסת ג' שפט שאל את שר החקלאות ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם נכונה טענתו של מנהל המחלקה להתיישבות של הסוכנות, כי מאיימת סכנת התמוטטות על היישובים שמעבר ל"קו הירוק"?

2. אם נכונה הטענה — מה מתכוון השר לעשות בנדון?

3. אם לא — מה מתכוון השר לעשות כדי להוכיח זאת?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. יש אכן אפשרות שחלק מהיישובים שמעבר ל"קו הירוק" יתמוטטו.

2. התקציב ליישובים אלה מצוי כולו בידי ההסתדרות הציונית, והיא רוק היא יכולה להציע פתרונות.

3. תשובותי על שאלות 1 ו-2 די בהן, ואין צורך להוסיף.

ד. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו *

(תשובת השר)

נשאלתי בעניין תנאי החיים והבנייה בכפר בית-ג'ן. אני מוכרח לומר שיש בעיה, ואנחנו עושים הכול כדי להתמודד אתה ולפתור אותה. אך אינני יכול שלא להעיר על תופעה חריגה, שאיננה קיימת בסקטור היהודי והיא אופיינית מאוד לסקטור הערבי. בבית-ג'ן הקצנו לבנייה שטח כמעט בלתי-מוגבל, אך הקצנו זאת מדרוס לכפר, במקום שיש בו קרקע מתוך לשטח השמורה. מסיבה משפחתית חמולתית אין המשפחה מוכנה לבנות בתים לבנייה אלא ליד ביתה הקיים. זה מצב בלתי-אפשרי. התופעה הזאת איננה קיימת בסקטור היהודי, היא קיימת בסקטור הערבי. אני מבין זאת, אך במקום שבו חיה המשפחה היום יש שמורת טבע. שמורת הטבע הוכרזה לפני שנים.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

מותר להעיר הערה?

שר החקלאות א' נחמקין:

חשאל את היושב-בראש, אני לא מתנגד.

היו"ר ח' גרוסמן:

הדיון כבר היה.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

רק לשם דיוק.

הייתכן שלא תהיה הדרכה, הייתכן לפגוע במחקר ובפיתוח. הייתכן לפגוע בתחנות הניסיון לגידולים כאזורים צחיחים, הייתכן לפגוע בהדרכה חקלאית, בערכה, בבקעה, בפתחת-שלום ובגולן — הדרכה לחקלאים שזה עתה הקימו יישוב חקלאי ומלאכתם איננה החקלאות? זו הדילמה שאני עומד לפניו מדי שנת תקציב, ואני מקווה שאנחנו עושים את המיטב ושוקלים נכונה את סדרי העדיפויות.

יחסית, השירות הווטרינרי קוצץ פחות מפעילויות אחרות. ניצלנו את העובדה שיש לנו כמה מוסדות מקבילים, כמו הרשויות המוניציפליות, כמו הרשות החקלאית. כמו המועצות האזוריות, שלוקחות עליהן חלק מהתפקידים שהיו בידי השירותים הווטרינריים.

2004. ידיעה על עויבת משפחות צפויה

ביישובי רמת-הגולן

חבר הכנסת ג' שפט שאל את שר החקלאות ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

בעיתונות נמסר, כי 50 משפחות עומדות לעזוב את הגולן, בגלל חוסר האפשרות להחזיק את משקיהן בתנאים הקיימים.

אודה לך אם תשיבני:

1. האם היריעות שפורסמו אומנם נכונות?

2. אם כן — מה בדעת השר לעשות כדי לעזור למתיישבי הגולן?

3. אם לא — האם בדעת השר להכחיש את היריעות?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

היו"ר ח' גרוסמן:

נשמע את תשובת שר החקלאות על הדיון על פעולות משרדו.

שר החקלאות א' נחמקין:

גברתי היושב-בראש, חברי הכנסת, נשארתי חייב תשובה על הדיון. נשאלו כמה שאלות והן נשאלו בלא תשובה. אינני מבטיח ללכת לפי סדר שאלתן, כי צירפתי כמה שאלות, ואשיב עליהן יחד.

חבר הכנסת מחמד ותד דיבר על הכעיה שמטרידה לדעתו, את הסקטור הערבי, והיא נוגעת לייצוא החקלאי. אך שידעתי זאת קודם, אני חייב לומר כאן שיש התקדמות רבה, יש הישגים רבים ויש שביעות רצון בסקטור הערבי לגבי שטחים, גידולים והאפשרות הניתנת להם לייצוא תוצרת חקלאית. בשנים האחרונות הגיעו למידה רבה של התמחות שיש אתה הישגים גדולים מאוד. הם יכולים להיות גאים בזה ואני גאה בזה. נכון הוא שיש לנו מגבלות. אנחנו חייבים להתאים את כמות התוצרת ליכולת הקליטה בשוק. אני שמח לומר לחברי הכנסת, שהשנה היתה שנת ייצוא טובה, גם בגלל מזג האוויר אצלנו, גם בגלל מזג האוויר באירופה, ולא מעט בזכות השינוי בערך המטבעות האירופיים לעומת הדולר, שאתו אנו חיים.

שר החקלאות א' נחמקין:

שר החקלאות א' נחמקין:
נכון מאוד. אבל היתה ביקורת על התנאים. אנא, חבקר שם
ותראה את ההישגים שלנו.

היו"ר ח' גרוסמן:
בבקשה.

אמירה סרטני (מפ"ם):

ידין עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

ארוני השר, אתה עודך גם בנחונים וגם בעובדות. אנשים
נולדו שם לפני שהוכרזה שמורה, ואני חושב שזכותם קודמת
לזכות השמורה. הם לא מחפשים על כל האזור אלא בצד
המזרחי.

שר החקלאות א' נחמקין:

ראשית, שמורה שהכריזו עליה היא חוק. אפשר לערער
לפני ההכרזה, אפשר לאחר מכן לנסות לשנות, אבל זהו חוק.
ולכן הוא נמצא מחוץ לשליטתי ואינו נושא למשא-ומתן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בשמורת-הכרמל אפשר למכור קרקע לקבלנים.

שר החקלאות א' נחמקין:

זה פשוט לא נכון. איש לא נוגע בשטח השמורה ולא
מוכרים לשום קבלן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה יודע טוב מאוד.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני לא יודע טוב מאוד. אני יודע טוב מאוד שלא מוכרים.
אם לחברי הכנסת ידוע על מכירת קרקע לבנייה בשטח שמורה,
אנא יודיעו לי. זה בניגוד לחוק.

אני מסכים ויודע, שהשמורה נולדה לאחר לידת חלק
מהמתיישבים, אבל לא אחרי לידת מי שרוצים לבנות היום בית.
למי שנולדו לפני השמורה כבר יש בתים. מי שרוצים לבנות
היום בית נולדו הרכה אחרי שהוכרזה שם שמורה.

אני חושב שיש קושי בבית-ג'ן, קושי שאין כמעט בשום
יישוב אחר. לא בשטח הבנייה אלא בשטח העיבוד יש שמורה.
יש קושי לחיות בשמורה בעיבוד חקלאי. אך מדי פעם אנחנו
עושים סידורים מיוחדים כדי שהדבר לא יפגע לפחות במטעים.
דיברתי על שטח הבנייה. הוא גדול מאוד, כלת-מוגבל, כתנאי
שלא כל אחד יכנה כשכונת לאזור שבו יש לאביו או לדודו בית.
הלוואי שיכולנו בשטח המתאר, בכל הכפרים, היהודיים
והערביים גם יחד, לדאוג לאזור בנייה כפי שדאגנו בבית-ג'ן.

כמה דוברים השמיעו ביקורת על המצב המיוחד בסקטור
החקלאי הערבי. אני רק יכול לחזק מה שאמרתי לגבי היצוא.
הבעיה היא שרבים מאוד רוצים לעסוק בחקלאות. דרך אגב,
הדבר גם אופייני — עד היום, על-אף הקשיים — לסקטור
היהודי יש משפחות גדולות מאוד. עדיין רוב הסקטור הערבי
הוא תושב כפרים, וטבעי שיש לו קשר אל הקרקע, אך כמות
הקרקע מוגבלת מאוד. ראשית, מפני שחלק גדול מהסקטור
הערבי גר בשטח הררי מאוד. שנית, מפני שהכפרים גדלו מאוד
והשטח לא גדל. חברי הכנסת שיש להם קשר משפחתי או קשר
עדתי לסקטור הערבי יכולים להיות גאים בהישגים. שמעתי
פה, בעיקר מחבר הכנסת ותד, ביקורת. אולי תעשה סיבוב, אם
י אפשרו לך, בארצות ערב, ותראה שיש הבדל של שנה אור בין
חברין החקלאים לבין החקלאים בארצות ערב, מכל הבחינות.

ידין עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):
אנחנו חיים פה.

שר החקלאות א' נחמקין:

זו השוואה יוצאת מן הכלל. אין דרך אלא להשוות אין
חיים היהודים פה ואין הם חיים במקום אחר, ואין חיים
הערבים פה ואין הם חיים במקום אחר. האם הם השיגו
הישגים? האם הם מתקיימים מיגיע כפם? אני אומר שההישגים
שלהם מעוררים בי גאווה. אצלכם הם מעוררים ביקורת. גם
אצלם הם מעוררים גאווה. וכי משהו יכול לומר מלה טובה
מעל הדוכן הזה? איני רוצה מלה טובה לי. אבל להיות גאים —
לא; ביקורת עם נימה לגלגנית — כן. חציים של הקשיים שם
נובעים מהמבנה הפנימי בכפרים הערביים, וחבר הכנסת ידין
עטשי, אתה יודע זאת יותר טוב ממני. שוויון? אחווה? — אבל
יש הישגים בזכות ההדרכה, בזכות הטכנולוגיה ובזכות היכולת
להתפרנס מחקלאות. כל הכבוד גם למי שהדריך וגם למי שהיה
מודרך. אני גאה בזה, ואני מוצא נקודה אחת שאיננה נקודת
אור, למעט הקשיים שקיימים, לצערי הרב, הרכה יותר בסקטור
החקלאי היהודי. כי הסקטור הערבי היה הרבה יותר זהיר
בהשקעות ולא הסתכר.

עבדי-אלוהב דראושה (המערך):

יש לברך על העובדות, אבל יש לראות זאת כתפיסה
הכוללת, שלפיה האזרת הערבי הוא חלק מן המדינה והוא
תורם לייצור ולכלכלה של המדינה.

שר החקלאות א' נחמקין:

זה מה שאמרתי, ואני גאה בזה. ואני לא רוצה שיברכו
אותי, אבל אני רוצה שייזהרו בביקורת. ואני כועס. לגביך לא
אמרתי שום דבר. פניתי לחבר ממול.

אמירה סרטני (מפ"ם):

שר החקלאות א' נחמקין:

עם מי אני אשווה? עם היושבים על הירך?

אמירה סרטני (מפ"ם):

עם היושבים כאן.

שר החקלאות א' נחמקין:

עם היושבים כאן? מצבם טוב מהיושבים — לא פה, לא
כאן. מצב הסקטור הערבי, לשמחתי, טוב ממצב הסקטור
היהודי. בחלקו הגדול. ואני יודע שבכך אשם הסקטור היהודי.

עובדיה עלי (הליכוד):

מה זה כל כך משמח אותך?

אהרן נחמיאס (המערך):

מפני שמצבו טוב. לא לשמוח? זה טוב מאוד שטוב להם.
האם צריך להיות להם רע?

מאיר כהנא (תנועת כך):

ברור שזה לא טוב.

שר החקלאות א' נחמקין:

לחבר הכנסת ויינשטיין, לגבי מדיניות הקרקע —
המועצה החליטה על הקלות באזורי פיתוח. יש שורה של
החלטות — אני חושב שלא היו כאלה מעולם — על הקטנה
במחיר הקרקע באזורי פיתוח. יש אזורים שבהם הקרקע לבנייה

אפרים שלום (המערך):
אדוני השר, יש משקים שגם כאשר הם לא חרגו ממכסות הייצור, ההנחה לגביהם היתה להחזיק חלק מהכספים במרעצת הלול, אם וכאשר יתברר שהם לא יאכזבו, יוחזרו להם. מרעצת הלול לקחה את הכסף צמוד לדלור והחזירה אותו כעבור חצי שנה באופן נומינלי, ובשכבות זה נודע לי שמחייבים את המשקים ב-47% ריבית כתוצאה מכך שהמועצה — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

אפילו בשביל שאילתא זה כבר יותר מדי.

שר החקלאות א' נחמקין:

העניין הזה מורכב, ואני מציע שתשאל אותי שאלה זו לא בנוכחות הציבור הזה. אומר רק שכל אשר הבטחנו קיימנו, ולולא הצעדים האלה — — — כל מה שאתה אומר הוא בניגוד לשאילתא מדוע לא הענישו די את מי שחרג מן המכסות — התשובה היא שאנחנו העונשו את מי שחרג מהן ובסוף השנה החזרנו את הכסף. לא החזרנו ריבית, החזרנו את סכום זה לפי ערך דולרי, וזימנו שהחזיקו שאלתא את כספו צמוד לערך דולרי לא הרוויח בשום מקום, ולכן לא צריך היה להרוויח גם אצלנו. אבל דוח מפורט יותר אתן לך, אם תשאל אותי. חבל כעת על זמנו של הכית.

נשאלתי לגבי קשיים בביצוע הסיוע, נושא שעסקתי בו קודם לכן בתשובה על שאילתאות. אוסיף שהיה לנו קושי גדול מאוד כשרצינו לסייע. אני שמח שמסיוע ניתן מהר. לפני שנה היו כמה מקרים שבהם ניתן סיוע למפעלים במצוקה ולמערכות מסוימות בתוך חודש ימים. במשך חצי שנה קראתי בעיתון לפחות עשר פעמים ושמעתי ברדיו שהחקלאות נהנית מסיוע גדול מאוד. כדי להתייחס לזה אומר בשני משפטים, שהחקלאות לא קיבלה אף לא שקל אחד נוסף. פניתי אל משרד האוצר לפחות שש פעמים, כי לדעתי חלק מהסיוע הוא חובה, כי בלעדיו יישוכי רמת-הגולן ויישובי הבקעה לא יחזיקו מעמד, הם ייפלו. בגלל צמצום תקציבים לרבע, הם היו חייבים לקחת הלוואות בשוק האפור, והריבית על הלוואות אלה הגיעה לעתים ל-200% לשנה. 200% ריבית. אלו אזורים שלגביהם יש קונסנסוס והחלטת ממשלה.

קראתי במקום כלשהו, ואני מברך אתכם על כך, שבליכוד נתקבלה בהתלהבות רכה החלטה להקים עוד 26 יישובים. חברים נכבדים, אין תקציב לבית אחד נוסף, אני מזהיר אתכם. הכול ייפול שם. אי אפשר להקים יישובים בלי תקציב, זהו מעשה חסר אחריות, ובעיני — הוא גובל עם פשע. אין שקל אחד נוסף להקמת קנדות חדשות, אלא חייבים להציל את הקיים. אני אומר זאת במלוא האחריות. לבי נקרע. כבר חודשיים מתנהל ויכוח על כך שאי אפשר להקים יישוב נוסף לפני שמצילים את הקיים, וצריך לשנות את סדר העדיפויות.

בבית הזה לא אישרו כ-250 מיליון דולר תוספת לתקציב בגלל סיבות שונות ושיקולים פוליטיים, וכשחזר סכום כזה בתקציב אי אפשר לסייע ליישובים במצוקה שאנחנו הקמנו אותם, ואם לא נעזור להם, לדעתי, ישיבתנו בבית הזה — אני לא רוצה להשתמש במלה חריפה — אין לה זכות קיום. אבל אין בידי להושיע כשדורי העדיפויות הם כאלה. אני הצעתי, ואני חוזר על כך בהודמנות זו ששואלים אותי על המצוקה — — —

גאולה כהן (התחיה):

אדוני שר החקלאות, וליישובים הקיימים אתה עוזר?

שר החקלאות א' נחמקין:

אילו הקשבת היטב היית שומעת, שבמשך חודשיים אני

לא תעלה כסף כלל, יש אזורים שבהם תהיה הוזלה גדולה לעומת האזורים העירוניים במרכז הארץ. אני מקווה שזו מדיניות המקובלת על כל חברי הכנסת, למעט מי שחושב שהאוכלוסייה צריכה להתרכז בחל-אביב, בחיפה ובירושלים בלבד.

לעניין הפיקוח על ניקיון וסדר, בכלל זה עניין הפיקוח על אתר הרחצה בחמת-גדר — אני מצטער על שהפיקוח אינו בידי, ולא אוכל אלא להיות שותף לצער, אם אכן אין שם סדר מופתי. האחריות והפיקוח ניתנו למי שקיבל את הקונצסיה על המקומות האלה, ויש מעט ניגוד בין הרצון לאפשר כניסה של המונים לאתרי הכינרת ולחמת-גדר לבין היכולת לשמור שם על רמת ניקיון סבירה. אני מקווה, שכשם שלמדנו לשמור על הנוף, על הפרח ועל הצומח, כך גם נשפר את היחס אל אתרינו נופש עממיים ולא נצטרך להוציא את האשפה למחרת הבילוי כעגלות ובמכוניות, אלא נסתפק בפחי אשפה. אם הציבור ייתן ידו לשמירה — אני מקווה שונלל להתגבר על הכעיה.

לעניין פער התיווך — העליתי את הנושא כמה פעמים, גם בכנסת, גם בוועדת הכספים וגם בוועדת הכלכלה. אינני יודע אם אפשר להתנחם בהשוואה. אני רוצה לומר לכם, שאם נשווה את פער התיווך שלנו עם פער התיווך באירופה, נמצא שפער התיווך אצלנו נמוך ב-50% מפער התיווך באירופה. אין זה מנתם אותי, אך עובדה היא כי מאז ומעולם היה יותר קל להיות ממסחר מאשר מייצור. הסוחר עושה הכול כדי למכור פחות סחורה במחיר יותר גבוה, והחקלא, בלית ברירה, עושה הכול כדי ליצור ככל האפשר יותר סחורה, כי אם ייצור פחות לא יהיה לו די לצורכי קיומו. ואנחנו היינו שותפים ליוזמה של פתיחת מרכזי הקניות של "ההיפרמרקט" והקניונים למיניהם. ולהפתעתי אין שינוי דרסטי במצב, על-אף ההערכה המוקדמת, שהדבר יקטין את פער התיווך. עד היום לא נמצאה חרופת הפלא, למעט דיונים, הצעות וועדות מבררות בנושא זה.

חבר הכנסת אפרים שלום, אם זכור לך, עסקת בייצור הפטימים, זו הייתה כמעט שאילתא. אינני רוצה בהודמנות זו לתת מעין תשובה על שאילתא. אני חושב, שהמדיניות שנקטתי בענף הלול על שלוש שלושה חודשי הצילה את הענף הזה מהתמוטטות מוחלטת. העונשו את מי שחרגו מהמכסות כפי שלא הענישו אותם מעולם.

נגד משרד החקלאות הוגשו ארבעה בג"צים בעניין זה. ייתכן שעל כך מגיעה לי מלה טובה, או ביקורת, על שבשנה כזאת קשה נתנו תוספת מכסות לשני אזורים שהיו להם מקור קיום אחר, ומובן שלקחנו את תוספת המכסות מאזור המרכז. על כך היתה עלינו ביקורת קשה מאוד והיינו צריכים להסביר ולהשיב בבית-המשפט. בניגוד לשנה שעברה שבה היו בקיור 170 מיליון ביצים וחלק מהן, כפי ראייתם, נורקו למזבלות, יש לנו היום בין 20 ל-50 מיליון ביצים בקיור. אני מקווה שכסוף השנה לא יחסרו לנו ביצים.

אשר לפטימים, ביוני שנה שעברה היו לנו 11,000 טונות פטימים מיותרים בקיור והשנה יש לנו 2,200 טונות. זהו בשבילי המורד אם אכן נהגנו נכון.

אפרים שלום (המערך):

אדוני השר, אפשר לשאול אותך שאלה?

שר החקלאות א' נחמקין:

רק ברשות היושבת-ראש.

היו"ר ח' גרוסמן:

בבקשה, אבל קצרה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אם לא בצנינות, אין לי עדיין מה להגיד על העניין הזה. יש יועץ משפטי חדש, נראה איך הוא מתמודד עם הדבר. אומר רק, שכשנאני פונה ליועץ המשפטי בנושאים אלה, הדבר לוקח הרבה זמן. אנחנו צריכים, למשל, להציע לכנסת שינוי חוק לגבי הפיקוח בדרכים, שגם עליו שאל אותי חבר הכנסת רפאל איתן. אם אינני טרעה, פנית ליועץ המשפטי לפני שנה וחצי עם הצעת נוסח. אמרו לי שהדבר יימשך חודשיים. חודשיים אלה שנמשכים שנה וחצי. מגמת השינוי היא לחסוך בכוח-אדם ב-50% או ב-70%. ליעל את העבודה ולהפוך אותה לגמישה ומועילה. טחנות הייעוץ המשפטי טוחנות לאט. בינתיים, יש לו כמה עיסוקים נוספים, וכולנו נהנים להיות שותפים להם, והוא כולו נתון בהם.

יקטור שפיטוב (מפ"ם):

לא כל כך מקובל להתקף בכנסת את המוסד של היועץ המשפטי.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא התקפתי את היועץ המשפטי בחצי משפט. הרי אתה נהנה משעשועי הלשון. לא התקפתי אותו. צינתי עובדה.

יקטור שפיטוב (מפ"ם):

זה נשמע כביקורת.

עובדיה עלי (הליכוד):

את היועץ המשפטי הקודם ודאי שלא צריך להתקף.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא התקפתי אותו, לא אמרתי עליו מלת ביקורת אחת. צינתי, שהוא הבטיח שהדבר יימשך חודשיים, והוא נמשך שנה וחצי. זו עובדה. האם לא צריך לציין אותה? הוא יוצא מן הכלל. אבל זה לוקח לו שנה וחצי במקום חודשיים.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לכם שאנחנו דנים במשרד החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

אבל העניין קשור ביועץ המשפטי, מה לעשות?

אני רואה קושי אמיתי בשמירה על המשק החקלאי בידי מקבל הקרקע: אני שמח להודיע, שרק הבוקר, אחרי 35 שנים של קיום במתכונת כזאת או אחרת של מועצת מינהל מקרקעי ישראל, החלטנו להוציא את חוזה הקיבוץ מן הכוח אל הפועל. קרי לחתום את חוזה חכירת הקרקע עם מינהל הקיבוץ ל-90 שנה. אחת הסיבות לביצוע התהליך הזה היא הרצון להיות משוכנעים שאכן עשינו חוזה שבו יש מחויבות לשמור על הנכס הניתן למעבדיו. אם יצליחו לעקוף את החוק וההסכם, לא יהיה כרוחנו להושיע, כי אנחנו מדינת חוק, והעונשים קלים מאוד לעומת היכולת ליהנות מפריצת החוק.

שמעתי מעט ביקורת על שיש אצלנו פיגור בחקלאות, בחקלאות שהייתה ידועה כטיבה, מפורסמת ומקובלת בעולם כולו. גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לא חל שום שינוי. כזו כן היום החקלאות שלנו היא בין הטובות בעולם. אם לא הטובה בעולם. יש לנו בעיה. עקב החקלאות הטובה יש לנו עודף גדול מאוד בכול. עד 30% מהתשחית לא מנוצלים. מעצמות, לא מדינות, עולות אלינו לרגל כדי ללמוד חקלאות ולבקש סיוע. והן טוענות: איננו רוצים מכס דבר, למעט סיוע, וזהו ההדרכה בחקלאות. אם זה לא מודד — מהו מודד? ייעול השקיה, קבלת יבולים, טכנולוגיה, התקדמות כונים וכסוגי גדול — — —

מנהל משא-דומתן להצלת הקיים, ולא עולה ביד. משרד האוצר אומר שבבית הזה לא אישרו לו 250 מיליון דולר תוספת לתקציב. אישור שיכול להינתן עליידי כמה שינויים קלים שמחייבים או את הבית או את ועדת הכספים. וכשחסרים בתקציב 250 מיליון דולר, סדר העדיפויות משתנה ושר האוצר אומר: אדוני הנכבד, אם אינני יכול להציע כמה סעיפים לאישורו של הבית כדי שאוכל לגבות עוד כסף, אין לי מאין לתת. אם תמצא לי סעיף, אעזור לך.

אין ויכוח על כך שאינני יכול מהאין-תקציב לסייע לאותם יישובים שאת ואני, ונרמה לי חלק גדול מחברי הבית, רואים אותם חיוניים ביותר. זהו המצב הדיוס. אני אשמח מאוד אם אקבל סיוע מהבית הזה. עד היום לא עלה הדבר ביד.

חיים קופמן (הליכוד):

זה לא להוצאה, צריך להגדיל את ההכנסות.

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, אני הצעתי להגדיל את ההכנסות מפני שאני חושב שסדרי-העדיפויות אינו נכון. האוצר אומר: אני מוכן להגדיל את ההכנסות ואינני מצליח כי הבית לא מסייע לי. לכל אחד יש הפינה שהוא שומר עליה, ואתה מכיר זאת היטב.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מצטער, אנחנו לא פותחים עכשיו את הדיון. זהו סוף הדיון. זה לא פתיחת הדיון.

חיים קופמן (הליכוד):

לא, אפשר להבין כאילו הכוונה היא להגדיל את ההוצאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא, סליחה, אני לא מאלה שמציע להגדיל את ההוצאות. אני מציע לשנות את סדרי העדיפויות. הצעתי גם שכולנו נרד ברמת החיים ב-10% וניצור סדרי עדיפויות לאומיים, ולא רק נדבר עליהם, אלא נבצעם ולא יקרה לנו דבר. אבל אין בכוחי כמשרד להושיע, כי אין תקציב במשרד החקלאות לצורך הגשת סיוע. לכן יש צורך בתקציב מיוחד. התקציב במשרד החקלאות הוא להחזקת השירותים הווטרנריים, להחזיק את המחקר, את האדמיניסטרציה ולחלק את התה. גם זהו סעיף שלא מוותרים עליו.

נשאלתי על-ידי חבר הכנסת רפאל איתן בדבר הקושי לשמור על החקלאות בידיים עבריות יהודיות. החקלאות היא שלהם. אני חושב שמה שאמרתי כרגע יש לו קשר הדוק מאוד לשאלה שלך. כשהחקלאות נמצאת במצוקה היא מחפשת דרך להיחלץ. כשאין לה די אשראי ותוכניה גדלים, היא מעמידה לרשות בעלי הון — והיום מצבם של הסוחרים בארץ מצוין — את שטחי המים והקרקע לעיבוד. אנחנו לוחמים בכל כוחנו נגד התופעות האלה, אך כבר יש מערכת שלמה של יודעי דין כדי לסייע למי שחורג, בכסף רב כמובן, איך להתמודד עם התופעה הזאת. יש לנו מערכת יוצאת מן הכלל, המתמודדת עם מי שעוסק בגנבות חקלאיות, ולעתים קרובות מכניסים את החקלאי לבית-הסוהר במקום את הגנב.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

איפה היועץ המשפטי?

שר החקלאות א' נחמקין:

אתה רוצה שאגיד משהו בצנינות?

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לא.

בני שליטא (הליכוד):

אחר כך מתחילים אתנו ביצוא.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא אמרתי שאנחנו נותנים להם סיוע, אמרתי שעולים אלינו לרגל. אין לגזור מכאן שנתנו סיוע.

עקב הדרישה הזו עם מדינות שונות נזרמן לי לבקר בכמה ארצות כאלה. יש מרחק של דורות בינינו לבינן, ואולי לנו אם הן יגיעו למעמדם בקידום החקלאי. מפני שיש להן עבודה זולה, חושביות מסתפקים במדעט ומוכנים להפוך עולם כדי לחיות מחקלאות. מה שמציל אותנו הוא המרחק שעדיין קיים בינינו לבינם.

אין לי טענה לחברי כנסת המוצאים צורך לבקר ולהתלונן על שהחקלאות איבדה את מעמדה הבכורה. היא איבדה את הבכורה ביחסנו אליה, אבל לא במיקומה. המשבר שלנו הוא משבר של התמחות, של שפע ושל עורפים. אין לנו משבר אחר.

נשאלתי על מיסור, על תקנות וחוקים הנוגעים לשמירה על השוק המקומי. יש נושאים שבהם אנחנו בהחלט בסדר, שאנחנו שומרים: אינני רוצה למנות אותם. יש נושאים שבהם אנחנו מופקרים. לדעתי, אין ארץ הנוהגת ולוול כמונו בוכיותיה על המסחר עם ארצות אחרות. יש ארצות שאנחנו קונים מהן פירארכה ממה אנחנו מוכרים להן, ואיננו עושים די שימוש בזכותנו לתבוע זכויות על היותנו קניינים כל כך גדולים. זאת בגלל היותנו ארץ צרכנית ממדרגה ראשונה, ככל השטחים.

בחלק מהנושאים אנחנו קפדניים יותר מן האירופים, ומן האמריקנים בוודאי: בחלק מהנושאים המצב אינו משכיע רצון. וזו איננה בעיה של חקיקה, אלא של מדיניות. גם על מה שקורה היום אני שומר בקושי, כי יש הרבה מקטרגים ויש מי שאומר, שאם אפשר להשיג היום תוצרת חקלאית באחת הארצות בדמפינג, צריך להשתמש בדמפינג ולקנות, ולהפסיק את הייצור בארץ. קשה לי לשמור על הקיים עם תפיסה כזאת, אבל התפיסה הזאת עדיין אינה תפיסתם של רבים מקובעי המדיניות.

חברים דיברו על סיוע למשק החלש בספר. דיברתי על זה קודם, ואינני חושב שיש טעם והיגיון שאחזור שוב על מה שאמרתי. אומר רק שאילו דיברתי שוב, הייתי מחזק את מה שאמרתי קודם. אני מצטער על שלא עולה בידי לעשות את מה שנזכר.

אחד החברים שאל באופן ספציפי על התכרת שדה של חבר מושב, וההשלכות שלה בבית-המשפט. זה מתאים מאוד לחשובה שנתתי לחבר הכנסת רפאל איתן.

נכתב בעיתון שהתפשרנו עם לינתם של פועלים שאינם מהיישוב כשטח המגורים. עלי הדבר אינו מקובל. לא התפשרנו ולא נתפשו. אני חושב שכל אדם צריך לעבד את נחלתו ולא להעבירה לאחרים. ומי שאיננו יכול לעבד את נחלתו, ימסור אותה תורה למינהל, וזה ייתן אותה למי שיכול לעבדה.

נשאלתי על שבת ליד ערד, שאין לו מקור מים ותנאים קשים. לא ידעתי שאצטריך להשיב על עניין זה, אבל ביליתי באוהלו שלשום, אם אינני טועה. דאגנו לו למים מזמן מפני שעקב נדודיו ובניגוד להבטחות שניתנו לו בזמנו היו לו קשיים רבים. לדעתי, הבעיות נפתרו; כעצם, לדעתי ולדעתו.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

זאת אומרת שכיום יש מים?

שר החקלאות א' נחמקין:

נכון. נשאלתי על-ידי חבר הכנסת שפירא לגבי שנת השמיטה. בכל שנת שמיטה, אנחנו עושים הכול כדי לסייע ליישובים הרחיים, ששנת השמיטה לגביהם היא שנה שקשה מאוד לעבור אותה. סיוע זה מתבטא בתוספת מספוא, בתוספת אמצעים, בתוספת אשראי. כבר יש לשנה זו תרגולת קבועה. אני הסתייעתי באיש היות-דתי במשרד החקלאות, כדי שאדע שמלבד היותו מבין וקשור לנושא ההקצאות יהיה לו גם יחס אישי לעניין בגלל היותו אדם דתי. אני חושב שיותר מזה אי-אפשר לעשות. סיכום זה, נדמה לי, הוא על דעת הרבנים הראשיים, וישבתי אתם בישיבה ארוכה כדי לסכם יחד מהן הפעולות שצריך לעשותן בשנה הזאת, ולדונוס.

נשאלתי פה לגבי מחיר הקרקע לבנייה למגור הדרוזי וקיבולתי גם הוות דעת כלשהי מוועדת משנה בכנסת שנבחרה לצורך זה. בוועדה יש רק אי-הבנה אחת: במגור היהודי הקרקע ניתנת ללא פיתוח, ובמגור הדרוזי — עם פיתוח, וההבדל הוא גדול מאוד. לעתים, אין שום ערך לקרקע ללא פיתוח והמחיר הגבוה הוא בפיתוח, לכן לא יכולים לעשות השוואה בין מין לבין שאינו מינו.

אמל נסראלדין (הליכוד):

לא המינהל מפתח את האדמה אלא משרד השיכון. זה לא אתם.

שר החקלאות א' נחמקין:

מה אתה אומר? מי אמר שהמינהל צריך לפתח? במגור היהודי המינהל נותן קרקע לא מפותחת והרשות המקומית מפתחת אותה וגובה כ-10,000 שקל לחצי דונם ב"בנה ביתך". משרד השיכון, כפחות מרבע המחיר, מפתח במגור הדרוזי. מי זה, זה לא הממשלה?

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני השר, אני רוצה לשאול אותך: אין כל אפשרות להגביל אותך בזמן — — —

שר החקלאות א' נחמקין:

אני, דרך אגב, מוכן לקצר.

היו"ר ח' גרוסמן:

לא. אין לי גם זכות לבקש ממך לקצר, אבל אני יודעת שיש פה מתח לקראת בחירות שהיו צריכות להיות כראשית הישיבה ובגלל חקלה טכנית הן נדחו ואתה הקרמת את נאומך. אם אתה רוצה להמשיך, אפסיק אותך עכשיו, נעשה את הבחירות, ואחר כך תמשיך.

שר החקלאות א' נחמקין:

אגיד לך: אחר כך אני אוכל לשוחח עם עצמי, כי ברגע שייגמרו הבחירות הבית הזה יתרוקן.

היו"ר ח' גרוסמן:

לא.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

איזה מין דבר זה? השר עומד באמצע הדיבור.

היו"ר ח' גרוסמן:

רגע אחד.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא לנעוץ. אני אומר: הרי אני מכיר את הטכניקה.

היו"ר ח' גרוסמן:

השתכשו פה כל הסיפורים היום. באמת, אל תדריך אותי. היתה חקלה של המשדר.

במגזר הערבי. יש לזה סיבות רבות, יש סיבות נוספות, אבל בגלל קוצר הזמן לא אמנה אותן. בהזדמנות אחרת תשאל אותי ואענה לך. זה יעזור ויכוח.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
השאלה שלי היתה רטורית.

שר החקלאות א' נחמקין:
אבל תדע שהתשובה שלי מעשית מאוד.

אוסף את הסיבה שבעיני היא סיבה מוצדקת: בניגוד ליישובים היהודיים, בחלק מן היישובים הערביים לא היתה תוכנית מתאר בזמן, והשיבוש היה כזה שקשה מאוד לכפות, לאחר מעשה, את תוכנית המתאר על הבנייה. הדבר יצר מצב של אי-בהירות, שאפשר בעצם לבנות ללא רשות. היר הרכה והסלחנות הנחו אותם לבנות ללא אישור, ולכן אין לבוא עתה בטענות. יכולים לומר שצריך לתת חופש מוחלט וכל אחד יבנה היכן שהוא רוצה, כמה שהוא רוצה ומתי שהוא רוצה.

כדי לקצר: ועדה שסיימה לפני שבועיים את עבודתה והגישה דוח לראש הממשלה קבעה, שהבתים שלגביהם יש צו הריסה מיידי ייהרסו; הבתים שנבנו עד תאריך מסוים — ישתדלו להכניס אותם לתוכנית המתאר; ומהיום והלאה במקום שיש תוכנית מתאר יש להקפיד על הבנייה לפיה כמו בסקטור היהודי, למען אותם כפרים ולטובתם. כדי שיהיה שם סדר. אם זה יקרים או לא — ימים יגידו.

דוד דנינו (חזית הדת לאומית):

הי"ר ח' גרוסמן:

לא, אני מצטער, עכשיו לא. אנחנו לא פותחים עכשיו את הדיון. הדיון על משרד החקלאות כבר היה.

דוד דנינו (חזית הדת לאומית):

הי"ר ח' גרוסמן:

תסלח לי, שאלת, אמרת לך שלא. אני מבקשת להמשיך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

דובר על סובלנות בין דתיים ובין חילונים. גברתי היושבת-ראש, אחרי הדיון אתמול צריך לגלות סובלנות כלפי החברים הדתיים.

הי"ר ח' גרוסמן:

את כל הסובלנות הוצאנו אתמול.

שר החקלאות א' נחמקין:

איני רואה פה את חבר הכנסת שליטא, שהיה פה עד לפני חמש דקות. הוא מציע לי לחלק את המים מחדש. אם אני לא טועה, הוא מייצג את המפלגה הליברלית, וזה לא מסתדר.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

וזאת היתה.

שר החקלאות א' נחמקין:

העניין הזה אינו סלקטיבי ואין אפשרות, לפי החוק, לחלק מחדש.

עובדיה עלי (הליכוד):

למה?

שר החקלאות א' נחמקין:

החוק אינו מאפשר. החוק מאפשר או להוריד לכולם במכסות או לתת לכולם במכסות, כשם שהחוק אינו מאפשר

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

זהו דבר שלא נעשה מעולם.

הי"ר ח' גרוסמן:

זה לא נעשה, אבל גם לא היה מעולם מקרה שבו צריכות להיות בחירות והן נדחות. גם זה לא נעשה.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אני מתייחס לנוהל.

תוסף טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תנו לשר לסיים.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני אנהג לפי החלטתך: אם תגיד לי להמשיך ולגמור —

הי"ר ח' גרוסמן:

זה תלוי בכוונה שלך.

שר החקלאות א' נחמקין:

דיבורי לא יארכו עוד הרבה זמן. אם תגיד לי, אמשיך ואגמור, ואם לא — אחכה.

הי"ר ח' גרוסמן:

אם זה לא הרכה, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

וזהו הזדמנות להאכיל אותם; אפילו בכוח, מעט חקלאות. מה יכול להיות? מה יקרה? לא נורא. ואת בוודאי מחוייבת בכך.

הי"ר ח' גרוסמן:

אני האחרונה שאפגע בחקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

את ודאי מחוייבת, גם אם יש דברים דחופים יותר.

הי"ר ח' גרוסמן:

יש לחצים מכל מיני צדדים.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני יודע.

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת צודקים: הם באו, קודם כול, כדי להצביע, ואני דחיתי את זה.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

זהו תפקידם של חברי הכנסת: לבוא ולהצביע.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא, קודם כול, לשמוע כשהם שואלים.

הי"ר ח' גרוסמן:

כן, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני אדגל על כמה סעיפים ואשתדל לקצר.

יש ויכוח בלתי פוסק — ופה זה ודאי מעבר לנושא החקלאי — לגבי הבנייה במגזר הערבי. אני רוצה לומר לכם, וזאת בפעם השלישית — מכיוון שיש היום הרבה חברי כנסת, ישמעו זאת חברים נוספים — ואני אומר במלוא האחריות, שבמגזר היהודי ההקפדה על בנייה לפי החוק ולפי הכנת המפה והמתאר היא פי כמה וכמה וקמה חמורה יותר מבמגזר הערבי, ללא שום השוואה. אני לא מעלה על הדעת להתייחס במגזר היהודי בסלחנות למפירי חוק, כפי שאנחנו מתייחסים אליהם

— אנחנו נפעיל נגדו את החוק בכל חומרת הדין. לא יעלה על הדעת שמישהו ירצה להשתלט. בדרך של נטיעה, על קרקע לא לו, ומדובר במגורים שונים — יהודים, ערבים ודרוזים גם יחד. לשמחתי, מכבדים את התפיסה הזאת. אמרתי, מי שישמור על החוק — ייהנה מכל הזכויות. מי ששילך נגד החוק — אנחנו נפעיל נגדו כל אמצעי העומד לרשותנו. זו מדינת חוק ויש לנהוג בה לפי החוק. אנחנו נעקור כל חורשת עצים שניטעת שלא ברשיון.

הסדר הקרקעות בנגב הוא עניין מורכב מאוד. שהייתי כנגב במשך חציונים לפני שלושה ימים. הקמתי ועדה, שאני קורא לה "ועדת פשרות". במקום ללכת לבתי-המשפט כדי שעורכי-הדין ייהנו, ואיני יודע מי ירוויח ומי יפסיד, יש לנו היום ועדת פשרות, וזו מנסה לחפש דרך להסדרת. התהודה היחידה או הכיסוי היחיד ששיקלתי — אף שפינו והודענו גם לעיתונות — על המפגש ועל חידוש בנייה בשני מרכזים ערביים, ועל הרצון ללכת להסדר קרקעות, היתה כותרת גדולה באחד העיתונים: הפגנה של יחיד. מול מאות ערכים, בראשם ראשי שבטים, שיח"ים, שהיו שמחים מאוד על הצעדים הללו, היתה בפניה הפגנה של ערבי, ששכר ארבעה-חמישה נערים צעירים. הוא קיבל מנה מאביו שהיה נוכח שם. זאת ראיתי בעיתון. זו היתה התגובה היחידה על הרצון שלנו להגיע להסכם ולהסדר הקרקעות. שהוא מורכב מאוד, קשה מאוד, והלוואי שנצא ממנו בשלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ח' גרוסמן:

כן, אבל אני מבקשת ששום חבר כנסת לא יראה לי את השעון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כבוד השר, מדוע אתם מתנגדים להבטיח לברזאים בנגב עבודה בקרקע?

שר החקלאות א' נחמקין:

חס ושלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): זוהי עובדה, עושים שם סוטר.

שר החקלאות א' נחמקין: סוטר?

היו"ר ח' גרוסמן:

ויכוח לא. רציתי לשאול שאלה — כן, ויכוח — לא.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני אענה ובקצרה, אף שהתשובה יכולה להיות ארוכה מאוד. אין איש ממרע לשום ערבי אחר לעבד את אדמתו. א. אנחנו לא מאפשרים לאדם לעבד אדמה שאינה אדמתו, וזה נכון לגבי כל הסקטורים, לרבות הסקטור הערבי. ב. יש כעיס של חלק מהאדמות שנמצאות בסכסוך או באי-הבנה, ולגביהן מינית ועדה שתנסה להגיע לפשרה, לא למיצוי הדין עד הסוף. אמרתי לברזאים שלושם, כי אני אינני נוהג להבטיח מה שאיני יכול לקיים. אולי זה חסר, אבל זהו המצב. הם לא מתכוונים שיאפשרו להם לעבד את הקרקע, הם מתכוונים שיאפשרו להם לקבל 3-5 מיליון קוב מים, ושיסדרו להם שם השקיה. הדבר בלתי-אפשרי במצוקה הקיימת היום, זה הכול. אם ירווח ויהיה אפשר — אני אשמח מאוד להיות שותף.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): להקים יישובים חקלאיים?

לקחת כסף מיהודי אמיד בעפולה ולהעבירו לזולתו, אלא יש מסים לפי החוק. זה בלתי אפשרי.

עובדה עלי (הליכוד):

אלה משאבי לאום, צריך לעשות סדר. איזו השוואה זאת?

שר החקלאות א' נחמקין:

זוהי השוואה יוצאת מהכלל.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני פשוט מרגישה לא-טוב כלפי חבר הכנסת דנינו.

שר החקלאות א' נחמקין:

איש לא לקח מים אלא לפי מכסה, שיטה, תכנון, ונתנו לו אותם בזמן. כאשר אומרים לחלק מחדש, לא אומרים בואו נחלק את היתר למי שאין לו. את זה אנחנו עושים: לחלק מחדש — קרי לקחת ממישהו בית, שבמשאבי לאום בנו לו לפני 30 שנה, ולומר לו: היום אתה יכול לבנות לבדך, פעם נתנו לך בחצי חינוס. נתנו לו, ושיאמר תודה, כי הוא ישתמש בזה כל ימי חייו.

היו"ר ח' גרוסמן:

בבקשה, חבר הכנסת דנינו, אני קיפחתי אותך כי מישהו התפרץ.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני השר, אתה אמרת בדברך שביישובים ערביים בוניס שלא על-פי תוכנית מתאר. האם אתה מאפשר בכפרי יהודים לבנות שלא על-פי תוכנית מתאר.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

גם שם אין תוכנית מתאר.

היו"ר ח' גרוסמן:

שאלה אחת.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני עניתי על כך בתחילת דברי. במשך שנים רבות לא היו תוכניות מתאר בכפרים הערביים. אין אצלנו יישובים יהודיים שאין להם תוכנית מתאר. היו יישובים ערביים בלא תוכנית מתאר. החלטנו מהיום והלאה, שבמקום שיש תוכנית מתאר, נקפיד מאוד, כמו ביישובים היהודיים.

נשאלתי, ואיני זוכר על-ידי מי — בניגוד להתקפות שהותקפו בחודש האחרון — מדוע מחיר המים כל כך גבוה. זה נכון. כאשר נכנסתי לתפקידי מחיר המים היה 4.5 סנטים. היום הוא כ-10 סנטים. האוצר תובע בחוקף להעלות אותו ל-14 סנט. אני אינני מאפשר להעלות את מחיר המים, ואני חושב שאסור להוריד את מחיר המים, כי יש לנו מצוקה נוראה וחוסר מים. צריך להיות זהיר מאוד, ולא לאפשר להשקות כבזבז שאינו מורכב המציאות.

בנשימה אחת, אחרי שמישהו מציע לקצץ את מכסות המים והשני להוריד את המחיר, מציעים לעודד מאוד את גינות הנוי בעיר כדי שיהיה לנו נוי נוסף. כשנת מצוקה כזאת, אם לא נייבש את גינות הנוי — אני אראה בזה הישג.

נשאלתי על עקירה ונטיעה של עצי זית — לפחות 20 פעם הוזמנו לבתי-המשפט המינהל ו"הסיירת הירוקה" בנוגע לעקירת עצי זית. לא הפסדנו אף משפט אחד, מאחר שכל הנטיעות הן נטיעות בלא אישור ובלא רשיון. מי ששילך בדרך זו

— סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו (תשובת השר):
בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לקארים שרעיים —

overdraft כבנק הלאומי צריכים לכסות חלק ממנו. חלק מהסכל הוא על המגזר החקלאי, שאולי עבר את המגזרים האחרים בהנאתו מהתקופה החגיגית — לא הטובה — ועכשיו־אנו עוברים תקופה קשה מאוד במגזר הזה, והלוואי שיחזיק מעמד. אני עושה כול שביכולתי.

הבעיה היא בעיה כספית. היתה, אבל איננה היום, בעיה של ענפים; היתה ואיננה היום בעיה של הניהול. הבעיה היא יותר בכבונן שנשאר משנתיים־שלוש שנים מטורפות של השקעות שלא היה להן שום כיסוי — השקעות בבנייה, השקעות בקנייה והשקעות כאשליה שאפשר לייצר רבע מיליארד ביצים. לזרוק אותן ולקבל בעדן תמורה. זה פשוט בלתי אפשרי. זוהי רק דוגמה אחת מני עשר. בנושא הזה יש היום סדר. אם נתגבר גם על הגבון הכספי שנוצר, ישחפר הניהול וינהג קצת יותר בצניעות.

אני מקווה שבדוח הבא יהיו הנושאים של אזור הצפון, אזורים אחרים והמצוקה במגזר החקלאי פחות כואבים.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מודה מאוד לשר החקלאות על תשובתו הממצה.

ה. בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לקארים שרעיים * (המשך)

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים עכשיו להצבעה.

גאולה כהן (התחיה):

אני מבקשת למחוק את שמו של מוחמד מיעארי מהרשימה של המועמדים לוועדת מינויים לקארים שרעיים. לאחר שהודיע היום שהוא נפגש בשכוע שעבר פעמים עם ערפאת, וזוהי עבירה על החוק, עוד לפני שהתקבל החוק בדבר איסור מפגשים עם אש"ף. זוהי כושה וחרפה ששמו יופיע ברשימה, ושהוא עצמו יהיה בכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:

תסלחי לי, אינך יכולה להציע הצעות כאלה. אינך שופט עליון, אינך יכולה להציע כמליאת הכנסת הצעות כאלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ואם הוא לא היה נפגש עם ערפאת, היית מצביעה בעדו?

גאולה כהן (התחיה):

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, כל אחד מקבל את הפתק, ואבקש ממזכיר הכנסת לקרוא את השמות. נא לשים לב.

חברת הכנסת גאולה כהן, בפעם הבאה, אם תרצי להציע הצעה, תגישי אותה קודם לכן בכתב, ואני אבדוק אם את יכולה להגיש למליאת הכנסת הצעות כאלה.

חברי הכנסת, אבקש לשים לב למה שכתוב בפתק למטה, איך צריך להצביע, לפי איזה מפתח. אני מבקשת ממזכיר הכנסת לקרוא לחברי הכנסת להצבעה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

(קורא בשמות חברי הכנסת)

אהרן אבוחצירא

— אינו נוכח

—	מצביע	יצחק חיים פרץ	—	אינו נוכח
—	מצביע	גדעון פח	—	אינו נוכח
—	מצביע	יאיר צבן	—	מצביע
—	אינו נוכח	יעקב צור	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	אליעזר קולס	—	אינו נוכח
—	מצביע	חיים קופמן	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	חיים קורפו	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	ישראל קיסר	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	משה קצב	—	אינו נוכח
—	מצביע	יצחק רבין	—	מצביע
—	אינו נוכח	אמנון רובינשטיין	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	נחמן רז	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	מיכאל רייסר	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	חיים רמון	—	אינו נוכח
—	מצביע	אבנר חי שאקי	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	אליעזר שוסטק	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	משה שחל	—	מצביע
—	אינו נוכח	מאיר שטרית	—	אינו נוכח
—	מצביע	דב שילנסקי	—	אינו נוכח
—	מצביע	אפרים שלום	—	מצביע
—	מצביע	בני שליטא	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	יעקב שמאי	—	אינו נוכח
—	מצביע	ויקטור שם-טוב	—	מצביעה
—	אינו נוכח	יצחק שמיר	—	מצביע
—	אינו נוכח	גרשון שפט	—	מצביע
—	מצביע	אליהו שפיידר	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	אברהם יוסף שפירא	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	אריאל שרון	—	מצביע
—	אינו נוכח	יוסי שריר	—	אינו נוכח
—	אינו נוכח	אברהם שריר	—	אינו נוכח
—	מצביע	דן תיכון	—	מצביע

היו"ר ח' גרוסמן :

מי מחברי הכנסת לא הצביע והוא נוכח?

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

(קורא רשימת חברי הכנסת בשנייה)

—	מזביע	אהרן אבוחצירא
—	מזביע	יעקב ז'אק אמיר
—	מזביע	פסח גרופר
—	מזביעה	שרה דורון
—	מזביע	מרדכי וירשובסקי
—	מזביע	יגאל כהן-אורגד

היו"ר ח' גרוסמן:

אין עוד מי שלא הצביע.

פסח גרופר (הליכוד):

הלכו לקרוא לשלושה חברים, הם כבר מגיעים.

היו"ר ח' גרוסמן:

האם נפסיק את הישיבה?

חברי הכנסת, אמנה שלושה מו"ס: חבר הכנסת דב שילנסקי, חברת הכנסת אמירה סרטני וחבר הכנסת יצחק ארצי.

— סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו (סיכום הדיון): דרישה לבטל ההחלטה בדבר אישור הוראות בתעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקן מס' 15): הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקן מס' 62) —

ו. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו * (סיכום הדיון)

3. הכנסת קוראת למשרד החקלאות להורות למינהל מקרקעי ישראל להקצות שטחי קרקע מספיקים לצורכי בנייה פרטית וציבורית ביישובים ובכפרים הערביים הסובלים קשות ממחסור בקרקע בנייה.

4. הכנסת קוראת למשרד החקלאות להיענות לדרישתם הצורקת של קבוצות אוכלוסייה ערביות בנגב, בגליל ובמקומות אחרים בארץ, לאפשר להם להקים כפרים חקלאיים על האדמות שמהן נושלו ולספק את כל הדברים הנחוצים לקיומו של כפר חקלאי, כמקובל ביישובים ובכפרים החקלאיים היהודיים.

5. הכנסת קוראת למשרד החקלאות לקבל את דרישתם של תושבי עין חרוד אבוליהיג'א, להכיר בהם ככפר ולספק להם את העזרה והשירותים המתחייבים מזאת.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה. חברי הכנסת, ניגש להצבעה. מי בעד הצעת הסיכום של סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון? מי נגד?

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהובאה עלי ידי חבר הכנסת ח'
טובי לא נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
מי בעד הצעת הסיכום של הסיעות: הליכוד, המערך-יחד-ל"ע, חזית דתית לאומית, ש"ס, אגודת ישראל, שינוי, מורשה ואומץ? מי נגד?

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת הכנסת
ע' סולודר נתקבלה.

ז. דרישה לבטל ההחלטה בדבר אישור הוראות בתעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקן מס' 15), התשמ"ו — 1986

אריאל ויינשטיין החלטתי הפעם, בלב כבוד, להסיר את הסתייגותי, אבל מוכן שאמשיך בעתיד להעלות את הסעיף. בשלב זה אני מוריד את הסתייגותי.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:
חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-היום. סיכום הדיון של סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו. הצעות סיכום.

הצעת סיכום לסיעות הליכוד, המערך-יחד-ל"ע, חזית דתית לאומית, ש"ס, אגודת ישראל, שינוי, מורשה ואומץ. בבקשה.

עדה סולודר (המערך):
כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, ברצוני להביא הצעת סיכום בשם סיעות הליכוד, המערך, חזית דתית לאומית, ש"ס, אגודת ישראל, שינוי, מורשה ואומץ.

הכנסת רושמת לפנייה את סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו, כפי שנמסרה לכנסת ביום ג' י"א באייר התשמ"ו, 20 במאי 1986; ואת דברי התשובה שנמסרו לכנסת היום, י' בסיוון התשמ"ו, 17 ביוני 1986.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מתכבד להביא את הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון בסקירת שר החקלאות על פעולות משרדו:

1. הכנסת קוראת לממשלה להגיש את הסיוע הדרוש כדי למנוע התמוטטות ענף החקלאות בארץ.

2. הכנסת קוראת להפסקת הפקעת הקרקעות ולהקצאת קרקע מספיקה לפיתוח החקלאות הערבית. הכנסת קוראת למשרד החקלאות להגדיל את מכסות המים לחקלאים הערבים וכן לתת את הסיוע הממשלתי הדרוש להבטחת שיווק הולם, שיהיה בו משום פיצוי שווה לעמל המושקע בעבודה החקלאית. הכנסת תובעת מתן הגנה לחקלאות הערבית, ובמיוחד לענפי עץ הזית והטבק.

היו"ר ח' גרוסמן:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא. רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין: הדרוש לבטל את ההחלטה בדבר אישור הוראות בתעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקן מס' 15), התשמ"ו — 1986. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):
גברתי היושבת-ראש, עלי-פי בקשתו של חבר הכנסת

ח. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקן מס' 62), התשמ"ו — 1986 ** (קריאה ראשונה)

היו"ר ח' גרוסמן:
(תיקן מס' 62), התשמ"ו — 1986, בקריאה ראשונה. יביא את החוק סגן שר העבודה והרווחה. בבקשה.

היו"ר ח' גרוסמן:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת חוק הביטוח הלאומי

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:
תיקף איר לך.

— — והזכאי לגמלה איננו חש בה. במרבית המקרים הוא גם לא רואה עצמו נפגע כלל.

החיסכון התקציבי הכולל שיושג מתיקון זה, מסתכם כ-10 מיליוני דולר לשנה, והוא יתייחס למגוון תביעות זיקנה ושאירים, נכות כללית וילדים. התיקון לא יחול על גמלאות קצרות מועד, כגון דמי לידה, דמי פגיעה ואבטלה, שהזכאות להן מנויה במספר ימי זכאות מוגדרים, ואין בהן זכאות חודשית מתמשכת.

בהתאם למגמה שלפיה יש להימנע ככל האפשר מפגיעה באוכלוסיות החלשות, יוצאו מגדר תיקון זה חלק מהקשישים ומהאלמנות הזכאים להשלמת הכנסה, גרושות הזכאיות לדמי מזונות וכן עובדים בעלי שכר נמוך הזקוקים להשלמת הכנסתם לכדי קיום מינימלי. על אלה לא יחול התיקון הזה. אוכלוסיות אלה תקבלנה את הקצבה במלואה, עליפי השיטה הקיימת כיום.

בשולי הדברים אומר עוד, שההצעה המונחת לפניכם גם מחקנת עיוות שקיים במערכת זה שנים, ולפיו קיים כפל קצבת זיקנה ושאירים בחודש הזכאות הראשון לקצבת שאירים. בחודש הפטירה של המבוטח משולמת קצבת הזיקנה במלואה בעד כל החודש, וגם הזכאות לקצבת שאירים נוצרת מראשית חודש הפטירה, כך שיש תשלום כפול של קצבת זיקנה וקצבת שאירים באותו חודש.

יאר צבן (מפ"ס):

עד עכשיו היתה חגיגה בחודש הפטירה...

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:

זהו בהחלט מצב בלתי סביר ובלתי מוצדק.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת — — —

יאר צבן (מפ"ס):

האם יש אבטלה בממשלה שאתם מחפשים רעיונות כאלה? מדוע אתם מתעסקים בזה?

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר א' שוסטק:

חודה רבה. אנו עוברים לדיון. רשות הייבוק לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, ואחריה — לחבר הכנסת יצחק ארצי. אם הוא יהיה עסוק, אחריה — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמרתי שההבדל בין שר האוצר הקודם לבין שר האוצר הנוכחי הוא, ששר האוצר הקודם גזר עלינו את הגזירות כ"זכנגים", במצוקות של מרק, ועכשיו אנחנו מקבלים אותן בטפטפת.

אדוני סגן השר, צר לי עליך שאתה היית חייב להביא את החוק הזה לכנסת. היתה לי הרגשה שאינך משוכנע בו דיין. קראת מהר מאוד כדי לסיים את ההנמקה. מה אתם מביאים? למה אתה אומר, אדוני סגן השר, שזאת לא תהיה פגיעה גדולה? במי לא תהיה זאת פגיעה גדולה? בחרת בדוגמה של זכאות המתחילה בסוף החודש, והוא מקבל את הכסף מהראשון בחודש הבא, מכיוון שזו לא תהיה פגיעה גדולה?

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:

גבתי היושב-ראש. כנסת נכבדה, הגני מתכבד להביא לקריאה ראשונה את חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 62), התשמ"ו-1986.

במסגרת המדיניות הכלכלית החדשה שהונהגה ביולי 1985 נדרש הציבור הישראלי על כל מגוריו לתרום את חלקו להבראת המשק. היה ברור מלכתחילה שהמחיר, מבחינת רמת החיים של האוכלוסייה, יהיה כבד, ואומנם, בחודשים הראשונים להפעלת התוכנית הכלכלית היינו עדים לשחיקת שכר תלולה אצל העובדים השכירים, להאטה בפעילות המשקית ולגידול בהיקף האבטלה ועוד.

הקו שהנחה את הממשלה היה, שהנטל על הציבור יוטל בצורה פרוגרסיבית, כך ששכבות אוכלוסיה מבוססות יותר יישאו בנטל כבד יותר, ואילו שכבות אוכלוסיה בעלות כושר ספיגה נמוך יותר ייפגעו במידה מינימלית. במסגרת מדיניות עקרונית זו הגנו בקנאות על השכבות החלשות שמחיימות מקצבת הביטוח הלאומי בלבד, ורמת חייהן היחסית נשמרה באופן מוחלט, וזמנית אפילו שופרה במקצת. כללית, גמרנו אומר שאוכלוסיית הגמלאים ומקבלי הקצבות למיניהן לא חידרה להקריב קורבנות כלכליים משמעותיים, למעט שינויים תיקונים שוליים שפגיעתם בפרט היא קטנה.

מנענו פגיעה כרמת הקצבות, אם בדרך של צמצום תוספות הוותק למקבלי קצבות זיקנה ואם בדרך של הכבדת נטל המיסוי על הגמלאים. ההצעה המונחת כיום בפניכם היא במסגרת אותם תיקונים קלים, ובה הפגיעה האישית בזכאי לגמלה מהביטוח הלאומי מצומצמת מאוד וחד-פעמית, אך תרומתה לצמצום ההוצאה הציבורית היא משמעותית.

על-פי הצעת חוק זו, אדם התובע קצבה מהמוסד לביטוח לאומי לראשונה, יא זכאי לקבלה באופן שוטף מה-1 בחודש שלאחר החודש שבו נוצרה הזכאות, לעומת המצב הקיים היום שלפיו הזכאות מתחילה ב-1 בחודש שבו נוצרה הזכאות.

מן הראוי לזכור שבשיטה הקיימת, שגובשה בתקופות של שגשוג כלכלי במדינה, נהנה כל גמלאי, בממוצע, מחצי חודש של זכאות, שהרי יום תחילת הזכאות יכול להתפרס על פני כל החודש. במקרים קיצוניים אדם נהנה אפילו מחודש מלא של קצבה, אף שזכאותו נוצרה רק בסופו של אותו חודש. ההצעה החדשה נוטלת למעשה, בממוצע, חצי חודש זכאות בלבד מכל תובע חדש, באופן חד-פעמי, וכטרם נכנס נוצרה למסגרת שוטפת של קבלת קצבה.

יאר צבן (מפ"ס):

אפשר לקרוא כך שנוכל להבין?

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אני מצטערת, אדוני סגן השר, איננו יכולים להבין.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחסי:

אני מוכן לקרוא לאט יותר. אני מוכן גם לחזור על הקטע שאותו קראתי עכשיו.

(סגן השר חוזר על הקטע האחרון של דבריו.)

וזה, לדעתי, פגיעה קלה בלבד — —

יאר צבן (מפ"ס):

כמה תכניס לכם הפגיעה הקלה הזאת?

של מי הן הצעות חוק אלה. זה נוגע לתחום אחר, אבל זוגם כן חרפה. אני הייתי מתביישת להניח את החוק הזה על שולחן הכנסת, ונדאי שזו חרפה להביא אותו לקריאה ראשונה ואחר כך להודרו ולהמליץ שוועדת העבודה והרווחה תכין אותו לקריאה שנייה וקריאה שלישית.

אינני יכולה לדבר בשם כל הוועדה. אין לי שום זכות לכך. אבל מותר לי לומר, לפי תחושתי, אדוני סגן השר: חוזר לממשלה ואמור לה, שלפי היכרותנו את ועדת העבודה והרווחה, היא לא תביא אותו לקריאה שנייה ולקריאה ושלישית, וחבל על החרפה שבהבאת הצעת החוק להצבעה בקריאה ראשונה.

היורד א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, אבל הוא עסוק בספירת הקולות. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחברת הכנסת אורה נמיר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, התיקון המוצע הוא חוליה נוספת בשרשרת ההתנכלות של הממשלה והמשק לקצבאים. ההסבר לתיקון הוא הנוסח הרגיל: "המאמצים להבראת המשק ולריסון היקף ההוצאה הציבורית". זהו הנוסח הקבוע שמשתמשים בו כדי להצדיק את גול החלשים.

היועצים וחורשי המזימות במשרד האוצר לא ינתנו ולא ישקטו עד שיחסלו כל זכר של ההישגים המעטים שהושגו במאבק של שנים להבטחת הכנסתם של החלשים, הקשישים, הילדים, הנכים והנוקדים, המתקיימים מכספי קצבאות של המוסד לביטוח לאומי. מי שיעבור על השרה הארוכה של עשרות התיקונים שהוכנסו בחוק הביטוח הלאומי ימצא, כי רובם ככולם עוסקים בהקטנת הקצבאות, בקיצוץ, במיסיון ובהגבלתן.

השכנו נדהמו לראות בוועדת העבודה והרווחה את נציגי משרד הכריאות והביטוח הלאומי, שהציגו את נמדת הממשלה בנושא של זכויות הנכים, חברי הכנסת, ההתעללות בנכים בוועדות הרפואיות של המוסד לביטוח לאומי היא משהו שלא יימנע. מחייבים נכים קטועי גפיים ומשותקי פוליו, בעלי 100% נכות, לכבד שוב ושוב לוועדות לקביעת אחוזי נכות, שמא ניתן יהיה לקצץ באחוזי הנכות שלהם: אולי, חברי הכנסת — זה דבר שקשה לבטא אותו, אבל אם להתבטא כציניות, כפי שאמרה יושבת ראש הוועדה — אולי בינתיים הצמיח הנכה הקטוע את גפיו או שרגליו המשותקות נרפאו פתאום.

חברי הכנסת, הרי זה פשע. איך אפשר להתייחס בצורה כזאת למוכי הגורל האלה?

משרד האוצר והממשלה חומרים באופן שיטתי וקבוע את כבשת הרש הזאת ושולחים את ידם בלי הרף לכיסם של הקצבאים. והנה, אחרי שהכנסת דחתה, לפני כחודשיים, את הניסיון הנואל לפגוע בקצבאות הילדים והזיקנה, מנסים עכשיו לזנוב בשוליים של הקצבאות הללו, דרך הדלת האחורית.

חברי הכנסת, מה מציעים לנו כאן? מציעים לנו למנוע מזכאי קשישים ומילדים ליהנות מקצבה של חודש אחד, במסווה צדקני של מניעת כפל קצבה ובהינף מתחסד של תיקון צנע באים ואומרים: מי שיהיה זכאי לקצבה, והזכאות שלו תחל אחרי ה'! בחודש, יקבל אותה רק בשביל החודש שלאחר מכן. מדוע? ואם הזכאות לקצבה זיקנה או שאירים, או הזכאות לקצבת ילדים, נוצרת ב-2 בחודש, או ב-3 בחודש — הם לא יקבלו בשביל החודש הראשון. וכל כך למה? מפני

למה אינך מתייחס למקרה שבו הזכאות מתחילה כראשית החודש, ב-2 או ב-3 בחודש? מה קורה אז?

נדמה לי שאמרת, שהחוק לא חל על הבטחת הכנסה. הוא כן חל. גם הבטחת הכנסה תשולם מראשית החודש הבא, אפילו לא ניסיתם לעגל את זה. הרי תמיד היה מקובל שמעגלים כלפי מעלה. במקרים מסוימים היה מקובל שאם הזכאות — אני אומרת זכאות, אבל עניין זה חל על כל חשבון אחר — חלה בפחות ממחצית החודש, מעגלים את חישוב הזמן כלפי מעלה, ואם יותר ממחצית החודש, מעגלים כלפי מעלה. לפחות ואת יכולתם להציע. גם זה לא טוב, אבל לפחות את זה. מה קרה פה? מעגלים את הכול לחודש הבא, ולא חשוב מתי הזכאות מתחילה. על מה מדובר?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גדולים, לא מעגלים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מדובר על קצבת נכות, נכות מעבודה, קצבת תלויים, קצבת ילדים, קצבה או תוספת לקצבה, הבטחת הכנסה, וכל היתר. אתה רוצה לומר לי שלא מצאתם איפה לקצץ, איפה לחפש 10 מיליון דולר, רק בקצבאות הדלות האלה? הרי הן נשחקות בלאו הכי. הרי אנחנו יודעים מה שקורה בקצבאות.

האם באמת חשב מיהו שהכנסת לב חשים לכך, שיש כאן עניין של מה בכך? הרי בסך הכול, פעם אחת לא יקבלו את הקצבה. הקיפות נעשה רק פעם אחת. זה עניין חריפעמי. את כל היתר יקבלו החל מ-1 בחודש. יכול להיות שבשביל חברי כנסת, בשביל שרים, בשביל אנשים שהכנסתם היא פי שלושה או ארבעה מהשכר הממוצע במשק, הדבר באמת לא משנה הרבה.

אדוני היושב ראש, עכשיו מתחילות לפרוץ שבתות בגלל השכר הנמוך. מדובר בשכר של 220 שקל לחודש, או של 300 שקל לחודש, ואלה אנשים שצריכים לקיים משפחות. הם זקוקים להבטחת הכנסה. הם זקוקים להבטחת הכנסה מאתמול, משלשום, ובא החוק ואומר: לא, ממחר.

אני חושבת שהחוק הזה הוא חרפה. לו אני הייתי שר העבודה והרווחה, הייתי מתביישת להביא חוק כזה לכנסת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לכן הוא שלח את הסגן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני מוכרחה לומר, אדוני היושב ראש, לפני שבו החוק הזה הופיע על הלוח ומחקן אותו לאחר מכן. נדמה היה לי, שאולי מיהו בממשלה החליט שזו באמת חרפה והוא חזר בו, נדמה היה לי שאולי הוחלט ל"עשות תושבים". הייתי נועזת, רציתי לכבד ולנאום, והוציאו לי את הקיסור, מחקו את החוק מסדריהם ונפטרו ממנו. נראה שכל כמה שאני לומדת, אני לא לומדת די.

אני מציעה להחזיר את החוק לממשלה.

יאיר צפן (מפ"ם):

בתוספת כמה — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

בתוספת המלצה חמה, לזרוק אותו לסל הניירות, עליו להיעלם משולחן הכנסת.

אדוני היושב ראש, יש חברי כנסת המגישים הצעות חוק שאיננו רוצים להניחן על שולחן הכנסת, ואינני רוצה להזכיר

— הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 62): בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לקאדים שרעיים —

והנה, לפי ההיגיון וההגיונות, מאחר שהתחשבות של מס כוללת את כל ההכנסה מהיום הראשון, והזיכוי ממס מגיע מיום יצירת הזכאות, לכן אין שום הצדקה לשלול את הזכות הזאת מיום היווצרה ולהכיר בה רק בחודש שלאחר מכן.

אני אומר זאת מפני שהמשלה באה לעשות חשבונות קטנוניים של כמה ימים עם מקבלי קצבאות, כדי להרוויח כאן חודש ושם חודש, ולכן גם עלינו לעשות חשבונות כאלה עם הממשלה, של כל יום ויום.

חברי הכנסת, זהו מה שנקרא "ריסון ההוצאה הציבורית". אני חושב שיותר משיש כאן חישוב כלכלי, יש כאן פגיעה והשפלה וכיזוי של אותו ציבור של קצבאים. זהו בדיוק היחס של הממשלה לציבור הקצבאים, לקשישים ולמשפחות מרובות הילדים, נוצר כאן מצב אבסורדי שבו כמעט לא עובר חודש שבו אין הממשלה מציגה גזרה חדשה על הקצבאים. זהו כנראה הספורט החביב על אנשי האוצר, אם לא כן, לא ניתן להבין את התופעה המרושעת והאכזרית הזאת.

אני רוצה לקרוא לשר האוצר החדש ולפנות אליו בכל לשון של בקשה: הנה לקצבאים, אגא, אין בכל הגזירות האלה שום חישוב כלכלי או חישוב רציונלי בהוצאות, והטעם הרע שהן משאירות והיחס הפוגע והמשפיל שיש בהן, באמת איננו שווה את הטרחה ואת החיסכון.

אני מבקש לפנות לכל חברי הכנסת שהתנגדו ומנעו את הגזירות שניסו להטיל על קצבאות הילדים והזיקנה וגזירת אגרת החינוך; אני מבקש מהם להצביע נגד התיקון הזה ולו מהטעם הזה בלבד: לאותה לממשלה ולמשרד האוצר שלא זו הדרך להבראת המשק ולריסון ההוצאה הציבורית. לא בתוך כיסיהם של הקצבאים, הקשישים והנכים נמצאים הכספים החסרים בקופת האוצר.

אני מבקש להחזיר את החוק הזה לממשלה.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה.

ט. בחירת נציגי הכנסת לוועדת מינויים לקאדים שרעיים* (המשך)

לפיכך נבחרו חברי הכנסת אמל נסראלדין, עבדאללה בראושה ומחמד וחד לנציגי הכנסת לוועדת המינויים לקאדים שרעיים.

תודה רבה לוועדת הבחירות.

י. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 62), התשמ"ו—1986** (קריאה ראשונה — המשך)

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, לפי המצב כיום, אם נוצרה זכות לקצבת זיקנה או לקצבת שאירים לאחר ה'1 לאחורש, למשל ב'15 לאחורש, משלמת הקצבה החל ב'1 לאחורש. לדוגמה, מכוח שהגיע לגיל 65 ב'15 ביוני מקבל את

שמשרד האוצר רוצה לחסוך לעצמו את קצבת החודש הראשון.

ודאי שיש גם מקרים שהזכאות נוצרת לקראת סוף החודש — אז מה? על מה בדיוק כל הרעש? מדוע מציעי התיקון לחוק אינם מספרים לנו, לפחות בדברי ההסבר, כמה כסף ייחסך עקב גזילת החודש הראשון? אם מדובר בסך-הכול בכמה מיליוני שקלים — ואלה אינם כספי האוצר, אלה כספי המבוטחים בביטוח הלאומי — בגלל זה צריך להשאיר לפעמים משפחות חודש אחד בלי ההכנסה המינימלית הזאת?

חברי הכנסת, מה הרשעות הזאת? אפילו לחוק הבטחת הכנסה הגיעו, שמא חס וחלילה יוכה אותו קשיש או נכה להשלמת הכנסתו על-פי החוק כמה ימים לפני החודש שלאחר הגשת תביעתו. איזו קטנוניות.

חברי הכנסת, יש לבדוק מדוע נחקק סעיף 6 לחוק העיקרי, שקבע את חישוב התקופה לחשולם הקצבה עד היום. צריך לבדוק, האם הסיבות שהניעו את הכנסת לקבוע את דרך חישוב התקופה, כפי שהיא אכן קבעה, אומנם אינן רלבנטיות ואינן חשובות עוד. הלא המטרה הייתה במפורש להיטיב עם מקבלי הקצבה, שהם הסקטור החלש ביותר בחברה, עם הקשישים ועם המשפחות מרובות הילדים. המטרה הייתה למנוע מהם אויבן החודש הראשון לזכאותם משום שהזכאות החלה כמה ימים אחרי תחילת החודש.

אם אומנם כל כך קשה למשק הישראלי לעמוד בתשלום כזה, גם אם נניח שחלק ממנו הוא תשלום חסר, מדוע לא יתקנו את החוק באופן שהזכאות תתחיל בדיוק מיום התביעה או מיום יצירת הזכות? למה ללכת לקיצוניות השנייה? לא די בכך שמבטלים את החסד הקטן הזה אלא גם גוזלים זכות המגיעה לכל הדעות, בעד חלק מן החודש הראשון.

יש נימוק נוסף נגד הפגיעה השרירותית הזאת. כידוע — ואת זאת תמיד הממשלה שוכחת ומשכיחה — ההיסטוריה של קצבאות הילדים מעוגנת עוד בתיקון לחוק מס הכנסה, הירדע כפרורמה של ועדת בן-שחר, כאשר בוטלו נקודות הזיכוי ממס הכנסה בשביל ילדים, ובמקומן נתנו את קצבאות הילדים.

היו"ר א' שוסטק:

אני רוצה למסור את תוצאות ההצבעה. לפי מניין הקולות, קיבלו חבר הכנסת אמל נסראלדין 39 קולות, חבר הכנסת עבדאללה בראושה — 39 קולות, חבר הכנסת מחמד וחד — 34 קולות, חבר הכנסת תופיק זיאר — 5 קולות, וחבר הכנסת מוחמד מיעארי — 4 קולות.

* "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3135.

** "דברי הכנסת", חוברת זו, עמ' 3137.

המפעל הגדול במקום 750 נפש במשפחות היהודיות, 400 נפש במשפחות הערביות, ובעל המכולת מסרב למכור אוכל. מה אתה יכול להסביר לאדם כזה שבא אליך, שאין לו מה לאכול ואין לו ממה לחיות, והוא לא יכול להמשיך לעבוד, והוא רוצה לעבוד.

התחושה היא שכל הזמן, כל הזמן מכים, מכים קשה וחזק, רק וקודם כול בחלשים. אני לא מוכנה לקבל סדר עדיפויות כזה. יקצצו בשכר, יקצצו מאלה שיש להם, מאלו שהמדינה נותנת להם יותר, והיא נותנת להם הרבה יותר, ולא נרים יד בעד יקצצים בהכנסתה של אוכלוסייה שהיא במצוקה אמיתית.

אני רוצה להציע לך, אדוני סגן השר, כדי שלא נעמוד במצב מבין שהממשלה תיפול בהצעת חוק שהיא מביאה לכנסת — שהממשלה תיקח את החוק בחזרה, תשקול זאת מחדש ותחפש מקורות אחרים לקיצוץ בתקציבי המדינה. ואני בטוחה שיש כאלה, לא אצל החלשים, לא הם צריכים לשלם את המס הכבד והבלתי-צודק הזה. תודה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. אדוני סגן השר, אולי תקבל את ההצעה של חברת הכנסת אורה נמיר, ולא יהיה צורך בוויכוח.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אני מקבל את הצעתה ומבקש לדחות את ההצבעה.

היו"ר א' שוסטק:

אין דיון. הממשלה לוקחת את החוק בחזרה.

יאר צבן (מפ"ם):

אם ההצעה מונחת על שולחן הכנסת, אני רוצה לחוות דעה.

היו"ר א' שוסטק:

אם סגן השר מודיע שהממשלה לוקחת את החוק בחזרה —

יאר צבן (מפ"ם):

הוא לא אמר זאת.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

הצעתו לדחות את ההצבעה.

היו"ר א' שוסטק:

מה זה "לדחות את ההצבעה"?

דן תיכון (הליכוד):

הוא יכול לבקש להפסיק את הדיון.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אני מציע להפסיק את הדיון.

היו"ר א' שוסטק:

זה נקרא שהממשלה לוקחת את החוק בחזרה. כינתיים. להתייעצות.

הדיון לא יתקיים. אני מודה לסגן השר שקיבל את ההצעה.

קצבת הזיקנה החל ב'1 ביוני. החוק המוצע בא לבטל הוראה זו ולקבוע כי במקרה כזה תשולם קצבת הזיקנה ב'1 לחודש שלאחר אותו חודש. הווי אומר, לפי הדוגמה שהבאתי קודם לכן, ב'1 ביולי. החוק המוצע בא להחיל כלל גם על הבטחת הכנסה, קצבת ילדים וכיוצא באלה, על כל יתר הקצבאות.

רבתי חברי הכנסת, אין ספק שהחוק המוצע בא לפגוע במקבלי קצבאות הביטוח הלאומי והבטחת הכנסה על-ידי הוות תאריך תחילת הזכאות ל'1 בחודש שלאחר החודש שבו נוצרה הזכאות, במקום תחילת החודש שבו נוצרה עילת הזכאות.

כאשר אני רואה את כל התיקונים המוכאים לאחרונה, ושמעתי בדברי סגן השר שבהזדמנות זו רוצים גם לעשות סדר כלשהו בממלכה, אני מייד מבקשת להביא אלי את ספר התקציב ולראות איך סדר זה מתוקצב מבחינת חיסכון למדינת ישראל. אדוני סגן השר, אני לא חושדת בממשלת ישראל שהיא באה היום לעשות סדר בממלכה. נשאל סגן השר והשיב וכך כתוב, החיסכון הוא 10 מיליון דולר.

אדוני סגן השר, כחברת הקואליציה אני לא ארים יד בעד התיקון המוצע. אני רוצה לומר לך, כנציג הממשלה, ואני יוצאת מתוך הנחה שלא בלב קל באת להציע את התיקון הזה. שעשיית הסדר הזה של הממשלה, שאתה ואני חברים בקואליציה שלה, שמתחילה ונגמרת רק אצל החלשים, אם לא ייעשה לה סוף — משהו חמור מאוד יקרה למדינה הזאת.

לו ישבת כמונו, חברי ועדת העבודה והרווחה, לו ישבת שבע-שבעיים בוועדת העבודה והרווחה וראית יום אחד את הנכים, יום שני את החולים, יום שלישי את הקצבאים, יום רביעי את הקשישים, יום חמישי את האלמנות ויום שישי את המובטלים — אי-אפשר עוד לעמוד בכך. שום היגיון שבעולם לא ישכנע אותי שכל מה שנותר לממשלה הזאת לעשות זה לפגוע באופן שיטתי אך ורק בחלשים.

רבתי חברי הכנסת, אני עולה מחדר הוועדה — זאת לא היתה ישיבת ועדה, ואני יכולה לומר את הדברים לחברי הכנסת — מפגישה עם נציגי עובדים במפעל "אופ"ר" שבאופקים. זה חודשים — בשל מחדל כספי או חידלון כספי של בעל המפעל, ולא היתה שום אפשרות למדינה לסייע לו על אף רצונה — אין הפועלים מקבלים שכר, ועדיין לא נראה שום סיכוי שהם יקבלו את שכרם. הם רעבים לפת לחם. כאשר עליתי לכאן, חיכתה לי קבוצה של נציגי המובטלים מדימונה.

דן תיכון (הליכוד):

מי הם בעלי המפעל הזה?

אורה נמיר (המערך):

יעקובוביץ שמו. זהו מפעל פרטי. אתה מכיר את יורם בליוובסקי, כבר דיברתי עם כולם לפני שעליתי לכאן, כדי לנסות לקשור איך שהוא את הקשרים. חבר הכנסת דן תיכון, אי-אפשר להביט כעניי הפועלים האלה. 120 פועלים יהודים, 50 פועלים ערבים במפעל-באופקים. שהוא מהגדולים ואולי

יא. דין וחשבון ועדת החקירה לעניין ויסות מניות הבנקים *

(המשך הדיון)

רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס — אינו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא — אינו נוכח. רשות

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים לסעיף האחרון של סדר-היום: דין וחשבון ועדת החקירה לעניין ויסות מניות הבנקים, המשך הדיון.

טבין ותקילין, שהיא תעמיד לצורך זה, היתה יכולה להושיעם ממנה.

הוועדה, משום מה, לא התייחסה להסדר המניות. אינני יודע מדוע הנושא הזה לא נכלל בכתב המינוי שלה.

דן תיכון (הליכוד):

לא שמעתי. האם אתה מוכן, בבקשה, לחזור על המשפט האחרון.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

מדוע הסדר המניות לא נכלל בכתב המינוי של הוועדה? הלא די בסיפור הקצר שמופיע בעמוד 307 של הדוח כדי להראות עד כמה היה ראוי לחקור את ההסדר עצמו. שם כתוב כך: "האות ניתן ב־6 באוקטובר, כאשר יושב־ראש הוועדה המייעצת של בנק ישראל, חבר הכנסת אברהם שפירא, דיווח לשר האוצר על 'שמועה' שהגיעה לאוזניו בדבר משיכת פת"חים באתר הבנקים. שר האוצר קיבל את דיווחיו של מר שפירא, מבלי שטרם לוודא את מידת דיוקם". והסיפור מסתיים במשפט הזה: "כך קרה, שכלחץ האירועים נקשר הסדר אשר במסגרתו קיבלה על עצמה ממשלת ישראל לשלם מחיר גבוה ביותר מבלי שהוצגו בפניה מלוא הנתונים הקשורים לעניין, ומבלי שתוצגנה תוכניות אלטרנטיביות שהוכנו מראש".

עניין זה, שהוא שערורייה בפני עצמו — החלטתה על התחייבות שיעור של 7 מיליארדי דולר, בלא בחינת הנתונים, על סמך שמועה — האין הוא ראוי לבדיקה כשלעצמו? אבל העניין, כאמור, לא נכלל בכתב המינוי של הוועדה.

כרגע, לפי דעתי, עומדת על הפרק שאלה רצינית מאוד, ואני מקווה שהממשלה תיתן את דעתה עליה: האם באמת חייבת הממשלה, על־פי ההסדר, לפדות את המניות שבידי חברות הבת של הבנקים? נניח שבציבור הרחב יש אנשים שאין בכוחם לעמוד בהפסד. אבל מה על חברות הבת? האם המדינה צריכה גם אותם להושיע?

דן תיכון (הליכוד):

מרובר ב־1,100 מיליון דולר, והם קיבלו הגנה בהסדר.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

האם הממשלה חייבת באמת לעמוד בעניין הזה?

דן תיכון (הליכוד):

בוודאי. היא התחייבה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

התחייבה. אפשר להעלות את העניין לדיון מחדש, ואני מקווה שהוא יעלה לדיון מחדש.

אבל הדבר החמור ביותר הוא, שעתה, לאחר פרסום הדוח, איש איננו מדבר עוד על מצוי הדין. הלא כל עורך־דין יודע שנעברו עבירות. כבר הזכרתי את העבירות ואת החוקים שבהם זוללו מנהלי הבנקים.

אגב, אני רוצה לציין, כי במשרדו של היועץ המשפטי לממשלה מצויה תלונה נגד מנהלי הבנקים, שהוגשה על־ידי עורך־הדין אמנון זיכרונ, המפרטת את העבירות שהם עברו בוויסות מניותיהם. התלונה הועברה ליועץ המשפטי ממפכ"ל המשטרה, והיועץ המשפטי לממשלה הבטיח כי יבדוק את התלונה. יש להניח שער עכשיו הוא המתין לדוח ועדת־בייסיק, אבל עכשיו עליו לתת את תשובתו ויש להניח שהוא לא יוכל להימנע ממחן הוראה למשטרה לפתוח בחקירה, כי כפי שהתברר לאחרונה, החוק איננו מחיר ליועץ המשפטי להחלעם מתלונה שיש בה ממש.

הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת אפרים שלום.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, בדיון שהתקיים במליאת הכנסת ב־15 בינואר 1985 על הצעת חוק לחוק ועדות חקירה הבעתי את דעתי נגד מינוי ועדת חקירה לעניין ויסות מניות הבנקים. באותה הזדמנות אמרתי — ואני מבקש לחזור על כמה משפטים: "לשם מה צריך ועדת חקירה? הלא אחריותם של מנהלי הבנקים כרוכה כשמש, הם עברו, לכאורה, על כל חוק אפשרי בתחום פעולתם. הם עברו על חוק ניירות־הערך, הקובע דברים כרוכים לגבי אחריותם של מנהלי בנקים; הם עברו על פקודת הבנקאות; הם עברו על חוקים מספר, שבכולם יש הוראות מפורשות לגבי אחריותם של מנהלי בנקים ואופן ניהול הבנקים שבאחריותם. לדעתי, קיבלו הבנקים מן הציבור כספים במרמה ובנסיבות מחמירות, ולכן הם ועוזריהם צפויים להיענש על־פי הוראות חוק העונשין. אם אומנם הדבר הוא כך ואם לא, צריך הוא להיבחן בבתי־המשפט".

ובכל אופן קמה ועדת החקירה. והנה, עברו שנה וחצי ומעלה, ודוח ועדת החקירה הוגש לוועדת הביקורת של הכנסת, לממשלה, ולמעשה, לציבור כולו. מה הוא נותן? ההמלצה הכוללת ביותר היא לפטר את כל מנהלי הבנקים שנמצאו אחראים לפעולת הוויסות, וכך, כידוע, לא כל מנהלי הבנקים עשו זאת, אך גם מי שנענו להמלצה עשו זאת תוך הפגנת סלידה מממצאיה. איש מאלה שהתפטרו אינו מחוון להסתלק מעיסוק בעסקי בנקאות או מקבלת משכורות שמותן תוך כדי פעילות בנקאית נמשכת. ואני שואל את עצמי: האם כל זה חשוב, מועיל או חינוכי? האם בשביל זה היה צריך להמתין שנה וחצי? כדי לראות כיצד אותם מנהלי הבנקים, שזוללו בתפקידם ובאחריותם, מולזלים עתה בהמלצותיה של ועדת־בייסיק?

יתר על כן, האם באמת התכוונה הוועדה לכך שמועצת המנהלים של בנק לאומי, למשל, שתמכה בוויסות המניות, ביושב־ראש מועצת המנהלים ובמנהל הבנק, היא זו שתמנה מתוכה יושב־ראש חדש ותאשר מחדש את מינויו של המנהל — שני אנשים שבפומבי הביעו את כוחם ואת סלידתם מדוח ועדת החקירה?

אותן שאלות אפשר להפנות, כמוכן, לבנק הפועלים, שיושב־ראש מועצת המנהלים שלו ומנהלו החדש — שניהם — נושאים באחריות לוויסות; האחר, בבנק הפועלים עצמו, והשני, בבנק הלאומי, כחבר מועצת המנהלים שלו.

אשר לבנק דיסקונט, שם מתרחשת שערורייה שאין דוגמתה, בעליהם של הבנק, שלא הרגישו כל חובה לשלם ללקוחותיהם את המגיע להם ואצו אל הממשלה בבקשה שתציל אותם, נזכרו עתה שהם בנק פרטי, ושאין הם חייבים לצייט להוראות ועדת החקירה.

מה הרוויחה המדינה מכל זה? מה הרוויח הציבור מעבודת הוועדה, שעשתה — לכל הדעות — עבודה נאמנה וחשובה? מה התוצאה? מה השגנו מכל זה?

ובכן, קודם כול, יש רושם שאיש אינו חושב עוד להביא לדיון את הנאשמים, או את הנאשמים־לכאורה. מנהלי הבנקים הימור במיליארדים שהופקרו בידיהם על־ידי הציבור הרחב, שנתן בהם את אמון, והשקיעו את הכסף בניירות חסרי ערך. בדרך זו איבדו הבנקאים את ממונו של הציבור והביאו את הבנקים לפשיטת רגל, שרק המדינה, תמורת 7 מיליארדי דולר,

הלאמת הבנקים. זה יהיה עניין של הגדרה פורמלית. כי למעשה רכוש הבנקים כבר יהיה ביד הממשלה. לא ייתכן שהרכוש יהיה ביד הממשלה ואילו ההנהלה והזכות להכריע בעניינים יומיומיים של הבנק תימצא ביד גופים שאינם כפופים לממשלה.

אני מניח שפרשה זו עדיין לא חמה ועוד נשבו ונעסוק בה.
תודה.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה.

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת הודעת שר הפנים בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא "התערבות חברי ממשלה בצווי הריסה על בנייה בלתי חוקית" והערות וישבראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה. תודה.

יג. דין-וחשבון ועדת החקירה לעניין ויסות מניות הבנקים (המשך)

16 דולר. הבנקים גרמו במזיד ובמכוון, וללא כל הצדקה, לכך שחלק מהציבור עשק את המדינה וחלק אחר של אזרחים נושלו מרכושם, ומדובר באלה שנכנסו בשנה האחרונה לעסקי המניות.

כתוצאה מכך היה המשבר ומונתה הוועדה. לו לא היה רעש וביקורת ציבורית, לא היה קמה ועדת החקירה. לצערי, הוועדה התעלמה מהאנשים בדרג הפוליטי שהיו אחראים למשבר והם יצאו נקיים, והאשמה והעונש העיקרי הוטלו על נגיד בנק ישראל ועל מנהלי הבנקים. גם לאחר המשבר, באוקטובר 1983, ערך המניות נאמד: השקעה על כל 100 דולר ב־210 דולר. גם בערך זה היה למשקיעים רווח לא מבוטל של 110% (חקופה של פחות משש שנים. על אף זאת, החליטה הממשלה להבטיח את ערך המניות לפי המחיר שהיה לפני המשבר. הווי אומר, במקום 210 דולר הוכתחו 433 דולר.

אני חושב שוועדת החקירה היתה צריכה לקום לא רק בעניין אחריותם של הבנקים, אלא, בראש ובראשונה, על פעולות הממשלה שלפי החלטתה צריכים לשלם בתוך חמש שנים הפסד של למעלה מ־3 מיליארדי דולר מתוך התחייבות של 7 מיליארדי דולר שהממשלה לקחה על עצמה.

כנסת ישראל עוסקת לילות כימים בשאלות אם להטיל 70 — 80 מיליון דולר מסים נוספים על שכבות חלשות. כגון: אגרות חינוך, מס על גמלאים, מס על דמי לידה ומסים נוספים. לשמחתי, חלק ממסים אלה נדחו בשלב זה בלחץ הציבור והכנסת. רק לפני חמש דקות היינו עדים לניסיון לפגוע במקבלי קצבאות ביטוח לאומי, וטוב עשתה חברת הכנסת אורה נמיר שהציעה להסיר את ההצעה וסגן השר ניאות לקבל את הצעתה ולא לפגוע פעם נוספת בשכבות החלשות, ואילו כאן באה הממשלה ונותנת ביד נריבה.

כיום, כאשר מפעלי תעשייה, חירות ומושבנים קהלאיים נופלים, כשעדיין אפשר אולי להצילם בפחות מ־500 מיליון דולר, התשובה היא: אין תקציע, אי־אפשר לפרוץ את התקציב, הקופה ריקה. אולם, למניות הבנקאיות, כדי להציל את הבנקים,

ועניין נוסף — המדינה לא תוכל לקבל על עצמה לרכוש את מניות הבנקים ולהתחמק מחובותיה כבעלת המניות, כלומר כעלי הבנקים. עם פרידן המניות תהיה המדינה למעשה לבעלים של הבנקים. יהיו בידיה כל המניות, פרט לאלה שאינן מקנות זכות הצבעה והכרעה, והורדו שהדעת איננה סובלת אותה. לא ייתכן שהמדינה תהיה בעלת המניות, ואילו הנהלת הבנקים תהיה ביד קבוצות שאינן כפופות לממשלה באופן חוקי.

אני מניח שהדבר יחייב לחוקק חוק שיקבע שברגע שמניות הבנקים תיפרינה ותימצאנה ביד הממשלה, היא תיהפך בפועל לבעלי הבנקים. הווי אומר, בפועל תבוצע

היו"ר א' שוסטק:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב־ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו חוזרים לדיון בדין-וחשבון ועדת החקירה לעניין ויסות מניות הבנקים. רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרים שלום, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם שפירא בכקשה.

אפרים שלום (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, דוח־ביסקי בא בעקבות טרגדיה כלכלית שקרתה כארץ לפני שלוש שנים במשבר המניות. לדעתי, הכנסת והממשלה היו צריכות למנות ועדת חקירה לעניין החלטות הממשלה ומחלילה באותן שנים. הממשלה בעצם לקחה על עצמה את מלוא הנזק שהבנקים גרמו. בדרך ובשיטה שבהן הם פעלו במשך שש שנים הם הביאו לכך שאילפי אזרחים הפסיקו לעבוד וכל מלאכתם היתה לקרוא עיתון בבוקר, לרוץ לבנקים, לשבת כל היום בבתי־קפה ולהתווכח על מניות, איזו מניה תישא רווחים קלים יותר. כמפגשים חברתיים כערי שבתות, במסיכות ובאירועים נסבה השיחה על מניות הבנקים. אזרחים רבים מכרו את רכושם, הן דירות פרטיות והן רכוש עסקי שממנו התפרנסו בכבוד, והשקיעו את ממונם במניות. היתה להם סיבה מספקת לעשות זאת, הם רצו ליהנות מרווחים קלים ומרווח מדומה, והם נפלו קורבן להיסטריה שאחזה את המדינה.

כל אזרח שביקר בבנק לצורך עניין כלשהו, היה נתון ללחצים ולניסיונות שכנוע של פקדי הבנקים, ואף הוכתחו לו סיור. כספי בתנאים טובים יותר מאלה שניתן היה להשיגם באשראי למגזר היצרני, ובכך עודדו את קניית המניות.

מי שקורא בדוח ורואה באילו היקפים מדובר מבין שבמשך שש שנים הנפיקו הבנקים מיליארד ו־334 מיליון דולר. כל מי שהשקיע בשנת 1978 100 דולר פדה בתורש ספטמבר 1983 483 דולר — רווח דולרי של 380% כמשך חמש שנים ותשעה חודשים, תשואה של 70% לשנה על כל דולר השקעה. באותה תקופה, מניות חופשיות ששימשו הן להשקעות כתעשייה וכמגזר העסקי והיצרני תרמו על כל 100 דולר 96 דולר. איגרות־חוב ממשלתיות תרמו על כל 100 דולר

מספר מכור כאן אשילות, ובצורה החמורה ביותר. ואל יאמרו לי שהכול אשמים באותה מידה; בשום פנים ואופן לא.

אני מאמץ בהחלט את המסקנות כתחום האיש, ובפרט לגבי מנהלי הבנקים. אפשר לומר מלה גם על הפוליטיקאים, אבל הם אינם אשמים באותה מידה. זה לא דומה, כשם שלא דומים שוטרים שהתרחשו בתפקידם לתפוס עבריינים לבין העבריינים עצמם. יש הבדל בין שוטר שהתרחל בתפקידו לבין העבריין עצמו.

העבריינים במקרה הזה הם מנהלי הבנקים, שידעו את הערך האמיתי של הנכסים שלהם. הם ידעו שהם מוכרים אשילות. הם ידעו שהם ויסתו את המניות. הם ידעו שהם העלו, בלי שום הצדקה כלכלית, את הערך של המניות של עצמם, של הבנקים שלהם. הם חברו יחד, קשרו קשר כולם יחדיו כדי להונות את הציבור. והם הוננו אותם. הם הצליחו. הכול נעשה למען רווחיו של הבנק. ונראה שגם הם עצמם לא יצאו מסכנים מדי מהעניין הזה. אנחנו קוראים עכשיו על מנכ"ל בנק לאומי, אשר מקבל דמי פרישה "צנועים" מאוד — 2 מיליוני דולר.

אוריאל לין (הליכוד):

מי מאשר את זה?

בני שליטא (הליכוד):

זה דבר חמור, חבר הכנסת לין, זו שערורייה ציבורית, מפני שהבנק הזה הוא בנק ציבורי, זה כספו של העם היהודי, של עם ישראל. זה דבר נורא, זועק לשמים. וכשהוא עבר בשכר, האם אתה יודע אדון שחר הוא קיבל? אלה המיליונרים האמיתיים של מדינת ישראל, מדוע אתה חושב שהם נאחזו כל כך בקרנות המזבח? מדוע הם לא רצו לצאת, להתפטר?

דוד ליכאי (המערך):

המנכ"ל של משרד התעשייה והמסחר לא נאחז בקרנות המזבח. יש לו סיבות טובות לכך.

בני שליטא (הליכוד):

יש לו סיבות טובות, בהחלט. אתה יודע, גם לנו יש סיבה טובה מאוד להתפטר, למי שרצה, כמובן.

דן תיכון (הליכוד):

נראה, נראה מי יתפטר.

אוריאל לין (הליכוד):

חבר הכנסת ליכאי, מנכ"לים אינם מתפטרים בגלל שכר.

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת תיכון, אני מוכן להיות שני, אבל אני רוצה לראות את הראשון.

על כל פנים, זו שערורייה בהתגלמותה. ומה הסיפורים האלה על בנק פרטי? מי מממן את בנק דיסקונט? מה עם כל ההשקעות הציבוריות שנעשו בו, כל ההפקדות הציבוריות? האם זה איננו כסף ציבורי, כסף ממלכתי? איך הם מתעזים היום מכך ואומרים: זה בנק פרטי, זה שלנו?

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת שליטא, זה בנק פרטי, מה לעשות? זה בנק פרטי, זו ההשקעה הפרטית הגדולה ביותר במשק.

בני שליטא (הליכוד):

זה בנק פרטי במונחים מסוימים. אבל זה לא בנק פרטי במלוא מובן המלה ובכל המובנים. בכל אופן, יש שם השקעות ממשלתיות, הפקדות ציבוריות. לא הכול פרטי שם. אבל, לפחות בנוגע לבנק לאומי — זה כספו של העם היהודי, זה

אפשר לתת 3 מיליארדי דולר. היכן הצדק? יש כאן איפה ואיפה בין מגור יצרני לבין מגור שירות.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, בנק ישראל התעלם במודע מכך שאת האשראי הנויל שהיה כבנקים צריך היה לתת למערכת יצרנית, עשו הכול כדי שלא לתת אשראי למגור זה ולהשתמש בסממאות וככותירות: צמצום מונטרי. אבל לצורך קניית מניות בנקאיות לא היה צמצום והאשראי ניתן ביד רחבה. בנק ישראל החריש, ובמקרה זה לא עמדו שיקולים מונטריים בין יתר שיקוליו.

אני מתפלא על חברים, בכללם חברי כנסת ושרים, שאומרים: בנק דיסקונט הוא בנק פרטי. אדרכא, אם זהו בנק פרטי, ישלם גם את הנוק, ימכור את רכושו ויממן את ההפסדים. לפי הרוח, שורי הרכוש לא יממן 50% מההתחייבויות שהממשלה לקחה על עצמה. אינני מבין היכן הרכוש הפרטי, על איזה רכוש מדברים?

אני מציע למר רקאנטי שלא לחסות מאחורי הבנק הפרטי ולקבל את מסקנות הוועדה. מאז פרסום מסקנות הוועדה עברו 60 יום, וחלק ממנהלי הבנקים ממשיכים למלא את תפקידם.

אני גם מתפלא על חברים רבים כאן בבית שדנים על הצלת מערכות עסקיות, נוהגים בקשיחות ובקימור יד, אבל כשמדובר בטעות הגסה של בנק ישראל והבנקים, הדי נדיבה ורחבה.

צריך ללמוד ממסקנות הוועדה את לקחי העבר, ולחקן לקראת העתיד. לצערי, יש גורמים המנסים להפריע ולהערים קשיים ביישום המסקנות. צריך לעשות הכול כדי לדחות את כל הטיעונים וליישם את המסקנות במלואן.

לבסוף, אני רוצה לברך את הפרופסור ברונו, הנגיד החדש של בנק ישראל, ולאחל לו שיעלה בידו לחקן את כל העיוותים והחרגות שהיו, שכאן לירי במסקנות ועדת-בייסקי; שישקיע את עיקר מאמציו בכך שמשאבי המדינה, בנק ישראל והבנקים יינתנו לתעשייה ולחקלאות, ולעידוד המגור היצרני והייצוא. אני מאחל לו הצלחה בתפקידו.

היור' א' שופטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שפירא — הוא איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת אוריאל לין.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, ספסלים ריקים, מותר להתווכח עם ועדת חקירה ואפילו לחלוק עליה. אני אינני נמנה עם מי שגורסים שמסקנות של ועדת חקירה הם דברי אלוהים חיים, שלא ניתן להתווכח עליהן ויכוח ציבורי, ושהן בבחינת פסק-דין סופי, החלטי ומוחלט. ועדת חקירה היא ועדת בדיקה. היו כאלה בעבר, מן הסתם יהיו כאלה בעתיד. מותר להתווכח אתה, מותר לחלוק. ומותר לחלוק גם על ועדת-בייסקי, אף שבראשה ישב שופט מחזיר. לא צריך לקפוץ לדור ולשיר את "התקווה" בכל פעם שוועדה זו או אחרת אומרת משהו. בהזדמנות זו אני גם רוצה לומר, שאינני מתחייב לקבל את כל המסקנות של ועדות החקירה שיוקמו בעתיד, אם יוקמו.

אני מקבל את מסקנות ועדת-בייסקי מסיבה אחת פשוטה — משום שהן נכונות, משום שהן במקומן. הן נכונות. על בסיס המסקנות שקראתי, על-פי הצורה שבה הוועדה הגיעה למסקנות שלה, רואים שהיה כאן טיפול נכון.

רק מזלנו הוא שלא הגענו לקפיצות של אנשים ממגדל-שלום. גם זה היה עלול להתרחש, מפני שבמשך שנים

ימשיכו במאבק עד תומם, שכן הם אלה בעצם שהצילו את המצב.

בעולם הגדול מקובל, שאנשים נושאים באחריות אישית לכישלונות, בפרט בתפקידים ציבוריים. בישראל, המושג של אחריות אישית בעצם אינו קיים. בפועל, איש אינו מקבל אחריות אישית לכישלון בתפקיד ציבורי. אין מושג כזה של הבנקים ומסקנות דוח ועדת בייסקי הוא לא רק מיצוי האחריות כלפי אלה שעמדו בראש המערכת הבנקאית ואחרים, אלא הוא בעצם החדרת מושגי יסוד של אחריות אישית במדינת ישראל. לא בכדי עומדים בתוקף רב מאוד בעולם הגדול על הסתק מסקנות אישיות כלפי אלה שנכשלו בתפקידם. זה לא סתם, זה לא רק מחוך נקמות.

דן תיכון (הליכוד):

הם מסיקים את המסקנות בעצמם, לא מכריחים אותם ללכת.

אוריאל לין (הליכוד):

כן, אני אגיע לזה, חבר הכנסת דן תיכון, זוהי הנקודה, שהם מסיקים את המסקנות בעצמם, ואצלו איש אינו מסיק את המסקנות בעצמו וגם אינו מוכן לקבל מסקנות של ועדת חקירה. משום שאצלו המושג של אחריות אישית אינו קיים ולא היה קיים, הוא לא היה קיים בפועל.

עכשיו אני אומר, שבעולם הגדול לא בכדי מטילים אחריות אישית. מטילים אותה משום שמבינים שכאשר מפקדים נושאים בעלי חשיבות ציבורית בידי בני אדם חובה להטיל עליהם גם את האחריות לכישלונות, כי אם לא תהיה אחריות לכישלונות, כל רמת התפקוד הכוללת תרד לשפל.

אני חושב שאם במדינת ישראל היתה באמת אחריות אישית, הרבה מהכישלונות הפיננסיים הקשים ביותר והאיומים ביותר שהתרחשו בשנתיים האחרונות — ומדינת ישראל משלמת בשבילם סכומים עצומים — לא היו מתרחשים. אותם אנשים שאחראים לאותם חברות או ארגונים, שהגיעו אלינו לכנסת או למקומות אחרים בדרך זו או זו לקבלת סיוע, לא היו מעזים להגיע למצב זה של קבלת סיוע, והיו עושים ומתנהגים אחרת לגמרי אילו ידעו שאכן יש אחריות אישית.

אתם רוצים דוגמאות? קחו את הדוגמאות האחרונות של קופת-חולים ו"סולל-בונה". מנהל שידוע שהוא נושא באמת באחריות אישית, היה מעז להמשיך וללוות כספים ללא גבול כידעיה שהוא לא יוכל להחזיר אותם, ובסופו של דבר, יצטרך לבקש את סיוע הממשלה? — בשום אופן לא. אבל במדינה שאין בה אחריות אישית מותר להיכשל על חשבון הציבור.

והכישלונות האלה ממשיכים בזה אחר זה, ולא רק בתפקידים ציבוריים, גם בחברות פרטיות, כי עדיין יש אל מי לפנות לעזרה, כך שהמאבק הוא לא רק מאבק בנושא זה של הבנקים אלא מאבק על תפיסת יסוד במדינה שלנו, שלפיה צריכים לדעת לשאת באחריות אישית.

אני חושש, שבכל הנוכחות הגדול שנוצר לא עושים את הכנתה היסוד בה מוהה של האחריות הפלילית לבין מהותה של האחריות האישית בענייני ציבור, הייתי אומר — האחריות הציבורית. מדברים על אחריות בנושאי ציבור כאילו זוהי אחריות לכיצוע מעשה של עבירה פלילית. אחת הסימפטומים של החשיבה הזאת הוא שאומרים: תראו, לנו לא היתה זכות לערער, יש פה ועדת חקירה, היא קבעה מסקנות אישיות כלפינו, ואין לנו זכות ערעור. כאילו מדובר בהליך פלילי. לא

כסף ציבורי, יושב שם דירקטוריון ציבורי. והם עושים מה שהם רוצים. והיועץ המשפטי לשעבר מתעסק עם הפקיד הבכיר במקום להתעסק עם אותם לוריינים, שידעו לצאת חמש דקות לפני המפולת ולצחוק מכולם.

רבותי חברי הכנסת, יש כאן דברים השייכים לתחום הפלילי, אנשים ידעו ויצאו יום-יומיים או ימים מספר לפני המפולת. הם ידעו, הם הפקידו והם יצאו בזמן. זו היתה חגיגה משוגעת. איש לא העלה על דעתו לצאת. כל יום היה ערך המניות עולה בכאחוז שלם. למה יצאו האנשים האלה פתאום? הם ידעו שהמפולת קרבה והולכת. אותנו, את ה"עמך", הם השאירו בבוקר. הם יצאו. ומי ידע זאת טוב יותר מכולם? — מנהלי הבנקים.

והנה מתעסקים עם פקידים בכירים במקום לעסוק בשואה שאירעה לאיש הקטן; לא מיישים תביעות נגד הלווייתנים, לא חוקרים אותם כלל על שיצאו ערב המפולת.

מסתבר היום שגם בתחום המאזנים והתשקפים של המוסדות הבנקאיים האלה היה אי-סדר יותר מאשר סדר. איננו מאזנים בצורה התואמת את האינטרסים של הבנק, בצורה לא נכונה. אדוני היושב-ראש ועדת ביקורת המדינה, זה עניין פלילי במפורש. מי שעורך את המאזן ומתאים אותו לצרכים, עושה דבר פלילי, וצריך לטפל בו בתחום הפלילי. לכן, לא צריך להלקות את הבנקים — הבנקים, במידה מסוימת, הם אולי עדיין החמצן של המדינה — צריך להלקות את הבנקאים שסדרו.

אינני חושב שאנחנו צריכים לקבל את מסקנות ועדת בייסקי על קרביהן וכרעייהן. מותר לבחון, להסתכל, לבדוק כל דבר לגופו, אני, למשל, אינני מסכים לקביעה שצריך להוציא מחר את הבנקים, ב"עליהם" הכללי הוה, מתחומי הייעוץ והטיפול במניות. מי יעשה זאת? נושכי "קביצערס" בקרנות רחוב והם ייתנו עצות לאזרח תמורת תשלום? זה לא מתקבל על הדעת. לא יקמו מנגנון נפרד, חיצוני, מחוץ לבנקים, שיתחיל לתת עצות לאזרחים בתשלום. זה מוכרח להיעשות על-ידי הבנקים עם פיקוח נכון יותר, עם פיקוח טוב יותר, עם חשומת לב למה שנעשה.

אדוני היושב-ראש, אני אומר: כוחה של ועדת חקירה ציבורית הוא בעצם היתה ציבורית, בעצם העובדה שיש לה כוח של פנייה כלפי הציבור. אני נותן את דעתי על כך היום בוועדת ביקורת המדינה, כשיש דיונים בעניין זה, שצריך לשנות את חוקי הבנקאות כדי שהפיקוח יהיה יעיל יותר וטוב יותר. אבל אסור לתת לוועדות חקירה "שיניים" שאינן מגיעות להן, אסור לנו להחליט כבר מהיום שוועדת חקירה יש לה כוח להשליט את המלצותיה. אלו המלצות, ולהמלצות האלו יש כל הכבוד הראוי כשהן המלצות ואינן בבחינת חוכמה.

היזיר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה, קודם כול, לכוון את חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה על המאבק החשוב שהם ניהלו בנושא מפולת מניות הבנקים. ברור לנו היום, שאם ועדת הכנסת לא היתה נרתמת למאבק בנושא הזה, הנושא לא היה מטופל כיאות ונאתנו היינו סובלים קשות מתופעה שאין כמוה להומרה, מעשה חמור ביותר שגרם נזקים להרבה אנשים היה עובר בציבור הציבוריים כאילו דבר לא קרה. אני מקווה שחברינו בוועדה לענייני ביקורת המדינה

לכו לחברות ההשקעה הגדולות ביותר בישראל, אתם חוזרים לבעלות של הבנקים. בסופו של דבר, הם הבעלים. כך כולם מתכופפים.

על כן, אני חוזר ורוצה לברך את חברינו בוועדה לענייני ביקורת המדינה בכנסת, שכן הם עשו עבודה יוצאת מן הכלל; ובלעדי יחמתם או לנו, או לרמת המוסר במדינה ואוי למושג של אחריות אישית במדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון. ואחריו — לחבר הכנסת אהרן נחמיאס.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא היתה לי הזדמנות לברך את חברי ועדת-בייסקי על העבודה המצוינת שעשו; שכן הרוח הזה הוא מקצועי, רציני וראוי להילמד בכל אוניברסיטה.

אני רוצה לספר כאן אולי בפעם הראשונה, מדוע הוועדה הזאת הוקמה באמצעות הוועדה לענייני ביקורת המדינה ולא על-ידי ועדת הכספים. שכן הנושא הזה, מן הראוי היה שיהיה נדון בוועדת הכספים. זה היה המקום הטבעי לו. אבל היה קשר של שתיקה בין מנהלי הבנקים ובין כמה חברים בוועדה, והם עשו הכול כדי שהנושא הזה לא יידון בוועדת הכספים. והוא נדון בוועדת הכספים בהזדמנות אחת, שבה היושב-ראש יצא לחוץ-לארץ.

והממצאים היו נוראיים. הבנקים התחננו בפני הוועדה שלא ידליפו פרטים מן הישיבה הזאת, ממה שנאמר וממה שקורה. הם איימו שכל פרסום יגרור להרס המערכת הבנקאית.

אנחנו, שציפינו לישיבה נוספת, התאכזבנו. היושב-ראש חזר, והוועדה לא המשיכה בדיוניה. הוועדה הזאת הוקמה בדרך מיוחדת במינה, שכן משאירע המשבר היתה תביעה של כמה חברי כנסת לפטר מיד את מנהלי הבנקים, באותה ישיבה היסטורית שבה בכו מנהלי הבנקים בתוך חדר הוועדה, ועדת הכספים. ואז באו ואמרו לנו: היהורו, הפת"חיים — פיקדונות תושבי חוץ, יברחו. האחריות היא עליכם. שני חברי הכנסת שדרשו את ערפת הראשים של מנהלי הבנקים.

קריאה:

מי היה השני?

דן תיכון (הליכוד):

הוא יושב כאן, חבר הכנסת רמון.

אנחנו המתנו, כי גילינו אחריות פעם נוספת. ואמרנו לאותם שרים: נראה אם כדיקת עניין זה תפגע בפת"חיים. אם היא לא תפגע בפת"חיים — נחדש את התביעה להתפטרות ראשי המערכת הבנקאית בתום שלושה חודשים. ואכן חידשנו את התביעה, והם לא התפטרו. הם פשוט לא רצו להבין מה עוללו לעם ישראל ולכלכלת ישראל.

הממשלה לא רצתה להקים ועדת חקירה, היא התחמקה מכך. היא באה לוועדה ואמרה: אנחנו לא מיעצים לכם להקים ועדת חקירה. הם לא הבינו כלל את הדרך. אני הלכתי לוועדה לענייני ביקורת המדינה; מצאנו את הסעיף הזה והכרחנו את מבקר המדינה — שלא רצה בשלב הראשון — להכין דוח מיוחד; וכך יצאנו לדרך.

הבנקאים קראו לי במרוצת החודשים ואמרו לי: תסביר לנו את ההליך שלפיו אתה מדבר על הקמת ועדת חקירה ממלכתית בנושא הבנקים, בנושא מניית ההסדר. כאשר

מדובר בהליך פלילי, מדובר באחריות ציבורית, כפי שאמר חבר הכנסת דן תיכון, שמחייבת, קודם כול, את מי שנושא באחריות לכישלון להסיק את המסקנות ישירות ובעצמו. אבל מאחר שלא קיים המושג הזה במדינה שלנו, אין לנו מנוס. אנחנו חייבים להקים ועדת חקירה ממלכתית.

ועדת חקירה ממלכתית היא המכשיר הטוב ביותר שיש היום במדינת ישראל לקביעת אחריות לכישלונות בנושאים ציבוריים; אין מכשיר טוב ממנו. והייתי אומר, שלדעתי, זהו גם אחד המכשירים הטובים ביותר הקיימים בעולם, משום שהוא נותן אפשרות להגנה, הוא נותן אפשרות לשכור את מיטב הפרקליטים בישראל על חשבון הבנקים, הוא נותן הזדמנות גם לבוא ולהשיב, אם אתה עלול להיפגע. זהו הליך כמעט שיפוטי, וגם כאשר מסתיים הליך כמעט שיפוטי, כאשר חברי הוועדה הממונים נקבעים כולם על-ידי נשיא בית-המשפט העליון, עדיין באים ואומרים לנו שהם אינם צריכים לשאת באחריות ולקבל את המסקנות.

מעבר לכך: למה אני אומר שתביר הוועדה לענייני ביקורת המדינה עשו שירות גדול למדינה? — משום שאם, חלילה, נושא זה היה צריך להיות מטופל על-ידי ממשלת ישראל, מאומה לא היה נעשה. אנחנו שמענו התבטאויות של שרים, שאפילו הטילו דופי בכשרות וביושר של חברי הוועדה. הרי אנחנו מבינים מה יכול להתרחש אם ועדת חקירה תהיה חשופה לביקורת אישית, כאשר היא בעצם אינה יכולה להגן על עצמה. לא תהיינה עוד ועדות חקירה ממלכתיות במדינה ואז בכלל לא יהיה אפשר לקבוע נורמות של אחריות ציבורית.

אם כן, יש לנו המכשיר הטוב ביותר. המכשיר הזה נקבע, והוא קובע את האחריות הציבורית. אין פה שום שאלה של זכות ערעור. לא מדובר באחריות פלילית. גם לא מדובר במעשים שהם מהווים הפרה כמוגרד בחוק, כי לא מדובר בחוק הפלילי. מדובר בהבנת תוכן של כישלון שגרם נזק גדול לציבור, והשאלה המרכזית היא: האם הכישלון הזה נגרם מהתנהגות רשלנית, או מטעות בשיקול דעת, או מחוסר כישורים, או מחוסר יושר של אותם אנשים שהיו אחראים לקבלת ההחלטות? ואם התשובה על שאלות האלה היא כן, הם חייבים לשאת באחריות.

מעלים לך תמיד את טענות ההגנה השגרתיות. באים ואומרים לך: אם אתה חסיק מסקנות כלפי המנהלים, אתה תזעזע את המערכת הבנקאית, אתה תזעזע את רקמת היחסים העדינה עם העולם הגדול, והנוק למדינת ישראל יהיה איום. לאחר מכן באים ואומרים לך: האנשים האלה הם נפלאים, אין כמום במדינה. אדם נכבד מאוד שכולנו מעריכים אותו, אלי הורביץ, אומר: יפת שווה עשרה הורביצים.

חיים רמון (המערך):

הוא אמר שיפת שווה עשרה בייסקים.

אופיאל לין (הליכוד):

אם הוא אמר "הוא שווה עשרה בייסקים", זה באמת חמור הרבה יותר.

דן תיכון (הליכוד):

מבחינה כספית הוא צודק.

אוריאל לין (הליכוד):

פתאום יוצרים מצב כלשהו שבו אי-אפשר להחליף את האנשים האלה, משום שהם צברו עוצמה אדירה, משום שהמערכת הבנקאית, פרט לכוחה הפיננסי, היא בעצם, בצורה ישירה או עקיפה, הבעלים של חצי מדינת ישראל. זהו שורש הבעיה.

דן תיכון (הליכוד):
נכון. נכון. ראיתי.

לגבי הסדר המניות הבנקאיות, רבותי, אזכיר מעל הדוכן הזה את חבר הכנסת לשעבר אמיר רון. במשך שנתיים ימים הוא רתש לראות את ההסדר. אנתנו אישרנו את ההסדר בקורים כלליים, אבל מעולם לא נתנו את הפירוטים של ההסדר. כשאתה רואה את ההסדר — והוא הגיע לידנו בעצם הימים הללו — פשוט אינך מאמין. ב־1988 יקבלו הבנקים את הכסף שלהם בצירוף ריבית. הווי אומר, שכל מי שהיה לו דולר אחד יקבל ב־1.04 דולר. — תוספת ריאלית של 4% — ואתה לא מאמין. כל המניות שבאמצעותן ריסתו את שערי המניות הבנקאיות, כל אלה שנמצאות בידי הבנקאים וחברות הבת שלהם מקבלות הגנה, ורק בעלי העניין, שלגביהם זהו סכום מזער, אינם מקבלים הגנה.

אוריאל לין (הליכוד):
ההסדר הזה חוקי?

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת לין, לעצמי, הוא חוקי, כי הוא אושר על-ידי ועדת הכספים, וגם כאשר הוא אושר לא נמסרה האינפורמציה הזאת. כך שההסדר אושר, אבל — — —

דן תיכון (הליכוד):
אתה יודע, אני מעדיף שלא לשאול את השאלה הזאת אם ההסדר הוא חוקי או אינו חוקי. אבל אני יכול לומר לזכותו של חבר הכנסת שפירא, אבי ההסדר, שלעצמי הרוב לא הבין בסופו של דבר את כל ההסדר ואת המשמעות: לולא היה הסדר, סביר להניח שמחירי המניות הבנקאיות היו יורדים ב־70% — 80% והמשק הישראלי לא היה מחזיק מעמד. אנתנו מרכיבים לדבר על המשבר הכלכלי, ואתם יודעים מהו, הנוק העיקרי של משבר המניות הבנקאיות? הנוק העיקרי הוא שמאז ועד עתה הציבור מכיז אִי־אמן במערכת השקלית, ואִי־אמן זה שווה עשרות מיליארדי דולרים. איננו מצליחים לשכנע את הציבור הישראלי שהמערכת השקלית היא המערכת הנכונה, כי אין לו אמן לאחר המשבר במניות הבנקאיות.

רבותי, הרוח מתחלק, כאמור, לשני חלקים. את החלק האישי צריך לקיים, ולקיים אותו מהר. אינני מבין אותו איש מבנק דיסקונט שעדיין מתעקש. כשריכרתי עם יפת לפני כשנה וחצי השתמשתי במשפט הצ'רצ'ילי, שאנשים רבים חכים לאנשים מעטים שעמדו בעת צרה. אני זוכר את יפת במלחמת יום־הכיפורים, כשהוא נשלח לתוך־לארץ עם האדון רקאנטי כדי לגייס כסף להצלת המדינה שהיתה שקועה בתוך מלחמה נוראה, והוא אכן הביא את הכסף. אתה חטאו בחטא לא ניהול בנקאות ספקולנטית. אמו של יפת חונכה אותו להיות בנקאי שמרן, והוא לא עמד בוה. לכן הם צריכים ללכת.

לגבי השאלה אם האמינות של ישראל נפגעה או לא נפגעה, רבותי, אני שכ עכשיו מארצות־הברית, שם בדקתי את השאלה הזאת. אני מוכרח לומר לכם, שבחור־לארץ יודעים על הבנקאי יפת ועל הבנקאי רקאנטי ואין מכירים כל כך את בנק דיסקונט ואין מכירים כל כך את בנק לאומי בשמותיהם. אני חוזר ואומר: האמינות לא נפגעה מפני שמדובר במשבר שהיה לפני שלוש שנים, ומה שמעניין את המשקיעים בחור־לארץ זהו המצב בשנה הקרובה. לכן האמינות לא נפגעה, ומי שקושר את האדונים יפת ורקאנטי לאובדן אמינות איננו יודע מה הוא סו.

אם אני צריך לסיים, עלי להתייחס לצד האופרטיבי בכמה מלים ולומר: רבותי, בדוח־ביסקי יש קטע העוסק בקרנות

הסכרת להם את ההליך, הם קיבלו ייעוץ משפטי שבו נאמר להם שהדבר הוא כלתי אפשרי.

אני שומע היום, לאחר שהיתה ועדה ויש המלצות, שקמים כמה מעמיתי השרים ואומרים שאין לבצע את ההמלצות בתחום האישי. הם משוחחים עם מנהלי בנקים ואומרים: אל תתפטרו, אתם תקבלו סיוע בתוך הממשלה.

כשבאים אלי אותם מנהלים ואומרים: אולי תשנה את דעתך, כי בממשלה יש לנו כמה תומכים, אני אומר להם: היהורו רבותי, אל תאמינו לאותם שרים. אתם חייבים להסיק מסקנות אישיות. זה לא יעזור לכם, תהיה חקיקה, ומוטב שתפטרו לפני שתהיה חקיקה. וזה לא עוזר. קם מי שעומד בראש המערכת הפרטית הגדולה ביותר, בעל המניות הראשי בבנק דיסקונט ואומר: — — —

חיים רמון (המערך):
בעל השליטה, במניות הוא קטן מאוד.

דן תיכון (הליכוד):
בעל השליטה, נכון. הוא אומר: אני לא אתפטר, ואגורו אחרי את כל המערכת של בנק דיסקונט, אם תאלצו אותי לכך. ואם תהיה חקיקה, תכל בעקבותי כל המערכת הניהולית. אני שואל אותו: האם אתה רומה ללווייתנים שעולים על החוף ומתאכזרים? כל הבנק וכל הלקוחות? איפה האחריות? איזו אמירה ילדותית היא זו? והוא בשלו: כולנו נתפטר אם האדון רקאנטי יאולץ להתפטר באמצעות חוק.

אני אומר לך, אדוני יושב־ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, שאת החוק הזה צריך לחוקק בתוך כמה ימים ולגמור עם העניין הזה של האחריות האישית. אני קורא מעל הדוכן הזה למר רקאנטי להסיק מסקנות ולא לגרור את המערכת של בנק דיסקונט לתוהו ובוהו.

רבותי, הם עדיין לא מבינים את עומק המשבר. עם שלם הולך שולל באמצעות הבורסה: תאמינו לי, לא רק באמצעות המניות הבנקאיות. מה שלא נתקד זהו המשבר שקשור במניות החופשיות, והמשבר גדול יותר.

אם אתם שואלים אותי, הדבר העיקרי לא השתנה עד היום הזה — והיה השיטה שבה נסחרות המניות, השיטה שבה אפשר להטות שערים עד היום, וכשרוצים לשנות את השיטה: מישוהו אינו מבין את העניין הזה והוא דוחה את ההחלטה במשך חודשים רבים, ואף שנים.

איך התחיל את העניין של ריסות המניות, של הטיית שערים? היו כמה חברים צעירים שסיימו את האוניברסיטה. הם הבינו שבסכום מזערי אפשר להרוץ שערים כלפי מעלה, ואז כל המערכת הבנקאית הודעזה — איך נותנים לזוליקים האלה להטות שערים? ובמקום להילחם בחרו הבנקים לאמץ אותן שיטות, כי הם ראו שהן טובות.

רבותי, הדבר המטריד אותי יותר מכול הוא, שזה שנתיים וחצי, מאז אוקטובר 1983 ועד היום הזה, לא שינינו פסיק בתחום החקיקה. אנתנו נשענים על חוקים מיושנים. הכול מתר, הכול פרוץ. נדמה לי שהחוק להשקעות בנאמנות הוא מ־1963, והחוק לגניירות ערך — משנת 1968. רבותי, מאז התפתחה הבורסה, שוק ההון גדל פי אלה, אולי פי עשרת־אלפים, אבל המחזק לא טרח לשנות ולו־פסיק אחד בחוקים האלה ולפתוח לעדכנם, להתאימם. שום דבר. עקפו את ועדת הכספים — וחבל שתבר הכנסת שבה ויסי איננו כאן.

חיים רמון (המערך):
ביום חמישי — — —

אדוני היושב-ראש, אני שמעתי וגמגומים בממשלת ישראל, ולכן אני חושב — רחקנו אותי יודעי-דבר טוב ממני — שעד עתה, עד היום, ממשלת ישראל עדיין לא אמרה שהיא מקבלת את דוח-בייסקי ככתבו וכלשונו. אני טועה. אדוני?

דן ח'ינן (הליכוד):
אתה לא טועה.

אהרן נחמיאס (המערך):

זה לא בסדר שהשלוחה המרכזית הביצועית שלנו גמגמה ולא אמרה שהיא מקבלת את המסקנות. להיפך, היא צריכה להורות לבצע אותן. אם לא יבוצעו מסקנות ועדת-בייסקי, הממשלה צריכה להיות היוזמת של יצירת מכשיר שיכפה את ביצוען של מסקנות הוועדה.

מאחר שכן הם פני הדברים, אני רוצה לפנות לחברי וידידי יושב-ראש הוועדה לביקורת המדינה, חבר הכנסת דוד ליבאי. אתה לא רק יושב-ראש הוועדה לעניני ביקורת המדינה, אתה גם משפטן בעל שם, בעל שם טוב. אני חושב, אדוני, שאתה צריך ליוזם, ומיד, חקיקה — מותר לי להעריך שביכולתך ובאפשרותך לעשות זאת מהר — כדי לכפות את מסקנות הדין-חשבון הזה בדיוק כפי שהן כתובות. ולא, אם נצטרך להקים כעתיד ועדת חקירה להתמודדות עם כעיה זו או זו, כבר מראש יאמרו: ומה בצע בהקמתה, מהי התועלת בהקמתה, הרי מסקנותיה יזונו ברוח ואיש לא יאספן. אפשר לעשות את הליך החקיקה הזה מהר, וועדת הכנסת יכולה לפטור את הצעת החוק מחובת ההנחה המוקדמת על שולחן הכנסת.

אני אומר בפירוש: אין לי דבר וחצי דבר נגד מנהל בנק זה או נגד מנהל בנק זה. אגב, אינני מכיר אותם. אין לי עניין בהם. גם הכספים "המרובים" שיש לי בבנק, אני מוכן לפטור אותם מראש מהדאגה להם, כי אין לי כאלה. אני מוכן לתת *carte blanche* מראש. העניין הוא ציבורי, העניין הוא מהותי לחיים שלנו.

ומאחר ששמעתי את חבר הכנסת דן ח'ינן, ואני יודע שגם חבר הכנסת חיים רמון וגם הוא משרדים אותו דבר בערך, או מותר לומר בדיוק על אותו גל בנושאים ההמשכיים הכלולים בדוח ועדת-בייסקי — אני מציע לכם גם כן ליוזם חקיקה. אל תצפו ואל תחכו שמישהו אחר יזום את החקיקה. הלוא אתם יודעים את העניין, אתם מודעים לנושא, אתם מבינים אותו. חציעו חקיקה. ריכזת על הבורסה, על ניירות הערך. אמרת שאפילו בעצם הימים האלה עדיין יש פרצות רבות בחלק הפיננסי, במשק הכספי של ההתנועעות הזאת. חזמו חקיקה. אין מי שיעשה זאת במקומכם. הנה אתם רואים שהממשלה עצמה גמגמה בנושא של קבלת דוח הוועדה. חזמו חקיקה, חברים יקרים. אני בטוח ומשוכנע שתקבלו סיוע מחברי הכנסת. ואז, כפי שהממשלה, לאחר מעשה, הלכה או הסכימה או נתנה הסכמה שבשתיקה — אין זה משנה מהו הציון שאפשר לתת לעבודתה של הוועדה לעניני ביקורת המדינה לאחר שהוקמה ועדת החקירה — גם במקרה הזה היא תבוא לקראתכם.

אדוני, אני רוצה לסכם ולומר — פנינו לעתיד. העתיד — צריך לומר בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים — הוא לא רק עניין של אחריות אישית כשמדובר במנהלי הבנקים, לא, אלא הוא גם ענין אחריותם האישית של מרעזות המנהלים. אילו חיים קלים הם יכולים לעשות לעצמם, על שום מה הם יושבים במרעזות המנהלים? כרי לשאת בתואר, כדי לשאת בכבוד? איני יודע אם הם מקבלים או אינם מקבלים שכר בעד זה, פשוט אינני יודע.

הנאמנות וקופות-הגמל. אני מסופק אם אפשר ליישם אותו. רדאי שלא בשלב הקרוב הנראה לענין, אבל המשחק בחסכוניות הציבור נמשך.

אני מזהיר מעל הדוכן. רבותי, אינני רוצה לפרט, אי-אפשר לפרט את הדברים האלה, שכן האחריות של כולנו עדיין קיימת. אבל אני מזהיר את בנק ישראל, את ההסתדרות ואת האוצר: בדקו את עצמכם. הזלזול בתחום חסכוניות הציבור עדיין נמשך, ואנשים אינם מבינים שהחסכוניות הם כסף טהור וצריך לשמר אותו בקפדנות. מדי יום ביומו יש לנו בעיות של אמינות ונאמנות בתחום הזה. יש לנו בעיות בתחום הפת"חים ובתחום איגודת-החוב, ואינני מפרט. אני קורא למוסדות האלה להתכנס, לטפל בבעיה ולקבוע קריטריונים חדשים, נאותים ומודרניים, כי אם לא נעשה זאת, כעוד שלוש-ארבע שנים יעלו אל דוכן זה חברי כנסת אחרים ויאמרו אותם דברים בנושאים חדשים, כי אלה המנהלים את המדיניות הכספית בתחום החסכוניות אינם מבינים מה מותר ומה אסור, זאת בדומה למנהלי הבנקים שאינם מבינים עד היום כמה הם חטאו.

הי"ר א' שוטסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דב בן-מאיר — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס, אחרון הנואמים.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני רוצה להצטרף למסכת הברכות לוועדה לביקורת המדינה וליושב-ראש שלה על שאזור עוז כנפושם לכוון את ועדת החקירה לנושא מניות הבנקים. התחזקתי יותר בכרחה הזאת לחברי הוועדה לאחר ששמעתי את חבר הכנסת דן ח'ינן. אני מודה ומתוודה שהמצב, כפי שהוא תיאר אותו, והשתלשלות העניינים בוועדת הכספים של הכנסת לא היו ידועים לי, ואני חושב שאינם ידועים לרבים בציבור וגם לחברי הכנסת. אבל שחברי ועדת הכספים שהיו נוכחים באותו יום ידעו על כך ללא ספק, זה ששליחי ציבור, גם לאחר שהם את ההתמוטטות שהיתה, זה יכלו לעמוד אל מול הלחצים שהופעלו עליהם על-ידי המערכת הבנקאית והנלווים אליה — זה מעורר דאגה.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני חושב שאנחנו צריכים להיות אסירי תודה גם לוועדת-בייסקי על עבודתה המרוכבת, היסודית והמקיפה.

האמת היא, שלא רציית כל כך לדבר על העבר, כפי שאני רוצה לומר כמה משפטים לגבי העתיד.

ובכל זאת אני רוצה לומר, שאילו היתה קיימת אצלנו התחושה הקונצפציה, הפילוסופיה של אחריות אישית — לא היתה צריכה לקום שום ועדת חקירה בישראל. ברגע שאדם שקיבל על עצמו אחריות בתחום המשקי, בתחום הכלכלי, בתחום החברתי, בתחום המדיני, בתחום הביטחוני, היה עומד אל מול השגיאות והמתדלים שהוא עשה — והרי קולו של הציבור הוא בבחינת קול המון כקול שדי — הוא היה קם ומתפרס ואומר: אני מודה בשגיאותי. יבוא אחר ויעשה טוב ממני. במקרה זה אין צורך להקים שום ועדת חקירה, לא כדי לחקור לפני ולא לפנים, ולא כדי שהיא תוציא מסקנות. לא היה צורך בה. אבל מאחר שהפילוסופיה הזאת אינה מעוגנת בחינוך, מאחר שהיא לא מצאה לה מקום בתפיסה החברתית שלנו, ורדאי שלא בהכנת האחריות של שליחי הציבור למיניהם בכל המגזרים — הרי אנחנו זקוקים להשתמש במכשיר הזה שנקרא ועדת חקירה. ומעת שהוקמה ועדת חקירה יש לכבר את מסקנותיה ככתבו וכלשונו.

של הערכה לעבודת הוועדה, וציין אותה כמי שהביאה לנו תיאור מצב אמין, מדויק, לוגי והגיני.

חבר הכנסת לנדאו אמר שוועדת-בייסקי עשתה עבודה רצינית ויסודית גם בתחום איסוף החומר וסידורו וגם בתחום המקצועי של ניתוחו. שמעתי את חבר הכנסת חיים רמון, את חבר הכנסת אפרים שלום, את חבר הכנסת ארצי, את חבר הכנסת מתי פלד, את חבר הכנסת שליטא, את חבר הכנסת לין, ואת חבר הכנסת דן תיכון, ואיני יודע את מי שכחתי, ולא שמעתי כאן בבית הזה מלה אחת של ביקורת ממשית על עבודת ועדת-בייסקי, מבחינת איכות הדוח שהגישה ורצינותו. אני מציין זאת בסיפוק רב, כי כך גם חושבים חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה, וכך אנחנו מציעים למעשה בהצעת החלטה, שהכנסת תאמר את דבריה.

חבר הכנסת ויינשטיין, ואחריו גם חבר הכנסת מתי פלד, שאלו מדוע ועדת-בייסקי מצאה אשמים ככול, ולא מצאה את הממשלה אשמה שעשתה הסדר ונתנה החזר למשקיעים הללו — זהו ציטוט מרובי חבר הכנסת ויינשטיין. ובכן, האמת ניתנה להיאמר, שנשוא ההסדר לא נכלל בכתב המינוי של ועדת החקירה. שאל חבר הכנסת מתי פלד — מדוע? והאמת ניתנה להיאמר — משום שעל כך לא היתה הסכמה בוועדה לענייני ביקורת המדינה. אנו רצינו, בעקבות הדוח שהגיש לנו מבקר המדינה, להתאחד ולכואב בהחלטה משותפת של כל חברי הוועדה בנושא זה. ניתן היה להגיע להחלטה משותפת כזאת רק בתנאי שנוציא מתחום החקירה את נושא ההסדר. זוהי המגבלה, זוהי הסיבה, לכן ועדת החקירה לא חקרה את נושא ההסדר.

דן תיכון (הליכוד):

הרשה לי להעיר בדיעבד, שאילו ידעתי והכרתי את ההסדר, לא הייתי מתנגד לכלול אותו, שהרי הוא נושא חשוב ביותר. לצערי, ההסכם היה חשאי, ורק בעצם הימים הללו הוא הגיע לידיעתנו בטעות.

דוד ליבאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אני חושב שהערתו של חבר הכנסת דן תיכון היא חשובה מאוד, טוב שהיא נאמרה כאן, והיא גם מבירה הרבה. על כן אני יכול להוסיף בתשובה על דברי חבר הכנסת אפרים שלום, שקרא לחקור את ההסדר, שיתכן מאוד שהנושא עוד ייחקר, משום שלא יהיה מנוס מכך, וימים יגידו.

חבר הכנסת וירשובסקי התעכב על הפסקה בהחלטה הוועדה לענייני ביקורת המדינה, שבה נאמר: "הוועדה בדעה שאין למהר בחקיקה שתמנע מאזרחים זכות תביעה בשל מעשי ומחדלי הבנקים כדי לתת שהות ללימוד יסודי של הנושא שיש לו היבטים עקרוניים ומעשיים". חבר הכנסת וירשובסקי שאל מדוע הלשון "העדינה והרפה" בנוסח "אין למהר בחקיקה", ומדוע לא אמרנו, שאין בשום פנים לחוקק חוק כזה. ובכן, יש להסביר ולומר: זהו הנוסח שהתקבל יום לאחר הגשת הדוח, כאשר מהממשלה עלו קולות ובעקבות דרישות לחוקק מייד חוק כזה, ויותר מכך, להתקין חקונות שעת-חיריים שימנעו כל הגשת תביעה נגד הבנקים. אנחנו לא ידענו באותו שלב אם יבוא מכול של תביעות, אם הבנקים יהיו בסכנה, וחשבונו שהגישה האחראית הנחוצה היא לקרוא לממשלה שלא למהר בחקיקת חוק, שכוה, שעצם חקיקתו מעלה שאלות עקרוניות ביותר כחוסם זכויות הפרט. לכן אנחנו חושבים שהנוסח הזה, שהתקבל על דעת הוועדה, לאחר ירכוח, כנוסח של פשרה, הוא נוסח שקול ואזרחי. גם היום, אילו ידענו שהתביעות יביאו למפולת, לא היינו אומרים, בשום פנים ואופן, שאין לחוקק

תוסיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה עם שרי האוצר?

אהרן נחמיאס (המערך):

אתייחס לכך בפסקי הסיום.

גם מועצות המנהלים צריכות לשאת באחריות. אדוני, אני יודע שבוועדה לענייני ביקורת המדינה בודקים יחד עם המפקחת על הבנקים את הנושא של מינוי הדירקטורים של הבנקים. צריך שיהיה מעוגן, ממוסגר, ממוסגר, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שחבר בדירקטוריון יישא באחריות. זהו לא דבר חדש. מי שראה ושמע ולא העיר — נטל עליו אחריות. זהו לא דבר חדש. מי שיועד על העבירה ושוחק — נוטלה על עצמו. וכי לא ידעו מה מתרחש, או שהם היו בורים ועמיאצו עד כדי כך?

גם אם הפוליטיקאים שגו, ואיני רוצה לכואב אתם חשבון עכשיו, האחריות הישירה, האחריות העליונה היא על הדירקטורים, היא על מנהלי הבנקים, כי לא שמענו מהם התקוממות. אילו הם היו מחקוממים נגד — כאשר היתה ועדת החקירה הם באו ואמרו שזאת היתה מדיניות האוצר, כך נאמר לנו, שנתנו להם לעשות זאת. אך הם היו צריכים להתקומם ולהגיד, שהם לא מסכימים מדיניות הזאת של הפקרות, שהם לא ייתנו לה יד, שהם לא ינהלו על-פיה, ולא להסתתר מאחורי הפוליטיקאים. הפוליטיקאים — להם יש בית-דין אחר משלהם. בית-הדין של הציבור, אנשי הדירקטוריונים והמנהלים, שאינם עומדים לבחירה, זהו בית-הדין שלהם — החקיקה, ועדת החקירה, ביצוע המסקנות.

הו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הסיכום ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, דיון זה נערך במסקנות הראשונות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ומסקנות אלה יתחדו למסקנות האישיות אשר כרות ועדת-בייסקי.

ראשית, הרשו לי להודות לכל אלה שאמרו דברי הערכה ושבח לוועדה ולחבריה. אני מודה להם בשם כל חברי הוועדה. הרשו לי גם להביע תודה והערכה לכל חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה אשר בנושא זה התגלתה ביניהם אחרות, רעות וגישה עניינית ונכונות לעבודה יסודית ומעשית.

הרשו לי להגיב בקיצור רב על כמה מהדברים שנאמרו. תחילה בא לכאן סגן שר האוצר, ידידי עדי אמוראי, וקרא הודעה קצרה בשם הממשלה. שמענו ממנו שהממשלה מינתה צוות מומחים בין-משרדי לדיון בהמלצות הוועדה וביישומן מייד עם הגשת הדוח. אבל מאז טרם שמענו וטרם קראנו דבר על עבודתה. שמענו ממנו שהממשלה מינתה ועדת שרים לדון בדוח, אבל מאז טרם שמענו דבר מוועדת שרים זו, ולפי מיטב ידיעתי, היא אף לא התכנסה. צר לי לומר שנראה לי שהממשלה נדרמה. חבר הכנסת אהרן נחמיאס, אתה התבטאת שהיא מגמגמת, אני פשוט חושב שהיא ישנה. אני מקווה שהחלטת הכנסת היום תעיר את הנדרמים. אנחנו מבקשים מהכנסת להחליט היום אנחנו, הכנסת, מבקשים מהממשלה להודיע לאלתר, כדי להסיר כל ספק, כי הממשלה תפעל על-פי סמכויותיה כדי להביא לכן שמסקנות ועדת-בייסקי בתחום האישי תוגשמה במלואן.

שמעתי בעניין את חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ועל אף ביקורת שהיתה לו פה ושם, הוא התבטא כלשון, חד-משמעית

אבל היא מביאה כחשבון שגם ועדת הכספים חדון בחלקים ממנו. יושב־ראש ועדת הכספים ואני החלטנו שנעשה כמיטב יכולתנו לתיאום הדיון ועבודת הוועדות.

חברי הכנסת, כך נראה לי, היו מאוחדים בתיבוע ליישום מלא של המסקנות האישיות. גם אני בדעה שמר רקאנטי חי באשליה אם הוא מאמין שהציבור ונבחריו יעברו לסדר־היום על התנהגותו הן בפרשת המשבר והן בהסקת מסקנות מהמשבר. אני מצטרף לקדומי שקראו לו, ככל הכבוד וההערכה, שלא לאלץ את הכנסת לכפות פטורין בחוק. זכות המנהלים למחות, וכמה מהם עשו זאת; אבל נראה לי שחובתם להסיק את המסקנות גם מבחינת חובתם כלפי הבנק, כלפי לקוחותיו וכלפי הציבור כולו, ולהתפטר. ואל נא יבואו כהאשמה שכאן או במקום כלשהו עושים ליני' במנהלים. הם אלה הקוראים את התיגר על הסמכות. הם קוראים תיגר על הכנסת, וביתניש על ועדת הכנסת שאישרה את מסקנות ועדת־בייסקי בתחום האיש.

לכן אני פונה למנהלי הבנקים ואומר רק זאת: אל נא תטענו בהערות המצב. תנו דעתכם לכל מה שנאמר כאן. במליאת הכנסת, עלי־י נציגי כל הסיעות שדיברו. ראו נא, הכנסת מדברת בנושא זה של יישום ההמלצות האישיות פה אחד. אני מתרשם שהכנסת גם תצביע בנושא זה יחד.

לא נותר לי אלא להגיב בהסכמה על הערתם של חברי הכנסת הראל ונחמיאס שדבריו גם על כך שעל מועצות המנהלים להסיק את המסקנות. ועדת־בייסקי לא ראתה להזהיר דרגים נמוכים יותר מיושבים־ראש של מועצות המנהלים של הבנקים או המנהלים הכלליים שלהם, אבל היא העירה שעל חברי מועצת המנהלים רובצת אשמה וגם עליהם להסיק את המסקנות.

לכן, מותר לי לפנות גם היום לחברי הדיקטטוריונים של בנק דיסקונט, בנק לאומי, בנק המזרחי, בייחוד לנציגי הציבור שם, בבנק דיסקונט, ולשאל: מה אתם עושים שם? מה אתם, כנציגי ציבור, עושים שם? אם יעברו עוד יום, יעברו עוד יומיים והמנהלים לא יתפטרו, איך אתם מסבירים לעצמכם — — —

דן תיכון (הליכוד):

הם רוצים להתפטר יחד עם רקאנטי בעקבות החוק.

דוד ליכאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

למעשה, או שהוא יתפטר, או שהם יתפטרו, ולא, לא נוכל אלא לפרש את התנהגותם של אישי הציבור שם, של אישים נכבדים מאוד במערכות ציבוריות שונות, כהשלמה עם הפרה גסה של החלטת הכנסת.

הרשו לי כסיום לקרוא בפניהם פעם נוספת את הצעת ההחלטה שהוועדה לביקורת המדינה הניחה על שולחן הכנסת, כפי שמתבקש במעמד זה:

הכנסת מודה לשופט ד"ר בייסקי ולכל חברי ועדת החקירה על עבודתם המצוינת, היסודית והאחראית.

הכנסת מאמצת את המסקנות שהוציאה ועדת־בייסקי נגד אישים במערכת הבנקאית והציבורית ורושמת לפניה שהוועדה לענייני ביקורת המדינה תעקוב בהתמדה אחר החלטות כל הגופים הרלבנטיים, תדרוש מכל אחד מהם לדווח לה על יישום המסקנות ותעשה כל מאמץ למנוע התחמקות מביצוע מסקנות אלה.

הכנסת מבקשת מהממשלה להניח על שולחן הכנסת, בהקדם האפשרי, את החלטותיה ליישום ההחלטות של דוח

חוק כזה, אלא שיש לבחון את הדברים ביסודיות, ולגופו של עניין.

חבר הכנסת צכן בא בהצעה לתקן את החוק כאופן שנעמיד גם את הבנקים לביקורתו של מבקר המדינה. זוהי גישה חדשה, והו נושא ראוי לעיון. כול אשר אני יכול לומר כאן הוא, שעניין זה לא עומד היום על סדר־היום. הכנסת אינה מתבקשת להחליט בכך. אני כשלעצמי מודע לבעיית הסודיות של הבנקים. אינני יודע באיזו מידה ביקורתו של מבקר המדינה עלולה לפגוע בסודיות זו או לא. הנושא יילמד בוועדה לענייני ביקורת המדינה בדיון עם נציגי הבנקים ומבקר המדינה, ורק לאחר דיון נקבע בו עמדה.

חבר הכנסת שבח וייס העלה כאן גרסה משלו, דעות משלו, וכך אמר: "אני גורס שההסתמכות על ועדות חקירה וההיוקקות להן פוגעות פגיעה קשה בחיים הדמוקרטיים והפרלמנטריים החקיקים. הן פוגעות ברוח הדמוקרטיה כי הן ייצרות אווירה של טריבונל, של ציפייה לנאשם, אווירה של קטגוריות, אווירה של ענישת פתע ואפילו נכונות לוותר על כללי המשפט הנהוגים". אני חושב שחבר הכנסת וייס, עם כל הידידות וההערכה שאני רוחש לו, טועה בדבריו המרחיקים־לכת האלה. אני חושב שוועדת החקירה היא מכשיר טוב לבדיקת עובדות, להסקת מסקנות. עלי־י אנשים מומחים או בכיטיביים בנושא שקשה לדון בו בשקט בגלל סערה ציבורית שמתחוללת. זה מכשיר שתורם לתחושה שיש גם שחר ועונש, או לפחות דרישה לשכר ועונש. אינני מוצא בעניין זה שגגור עונש במשמעותו הפלילית, כפי שהעיר, בצדק, גם חבר הכנסת אוריאל לין, וודאי שלא עונש פתע, שהרי החוק דורש גם להזהיר אנשים, גם להעמיד לרשותם עורכי־דין, ואין לומר שהדברים נופלים עליהם כרעם ביום בהיר.

קשה לי להסכים גם לדברים האחרים שאמר חברי, חבר הכנסת שבח וייס, שמי שמכונן את ועדת החקירה משים עצמו לפרומטור, וקודם כול פוטר את עצמו מנשיאה בעול האחריות. הוא טוען שכן למעשה עושה הממשלה, או הכנסת, כאשר היא ממנה ועדת חקירה. שוב, עם כל הכבוד, לאחר שהמינוי נעשה עלי־י נשיא בית־המשפט העליון, ומאחר שהוועדה היא בלתי תלויה ואובייקטיבית, היא יכולה לקבוע עמדה לגבי התנהגות הממשלה, שרים בממשלה, חברי הכנסת, והיא עושה זאת. לכן אין לומר שאלו שממנים אותה הם מעל לביקורת. די להיזכר במסקנות ועדת־כיהן כדי לראות דוגמאות שמוכיחות את דברי אלה.

ובכן, אני חושב, שבסך הכול יש לראות את המכשיר הזה כראוי, כפי שהוא, לא להגזים בו כמובן, אבל ודאי שאין מקום לבקר אותו ואת עצם זכות קיומו. אפשר לעשות זאת, אך אני אינני מוצא לכך הצדקה.

חבר הכנסת ארצי, ודומי שגם חבר הכנסת לנדאו, ביקשו למנוע תחרות בדיון במסקנות ועדת־בייסקי בין הוועדה לענייני ביקורת המדינה לבין ועדת הכספים. אני מודיע לחברי הכנסת, שהמסקנות האישיות בדוח ועדת־בייסקי לא יידונו כלל בוועדת הכספים. על־פי תיאום ביני לבין יושב־ראש ועדת הכספים, למעשה, אני מקווה שהכנסת תאשר פה אחד את הצעת ההחלטה שהונחה לפניה מטעם הוועדה לביקורת המדינה, וכך יהיה, מבחינת הכנסת, סוף פסוק בעניין המסקנות האישיות, מבחינת נקיטת עמדה לגביהן.

אשר לשאר החלקים שבדוח, קשה לומר שסוגיית הרפורמה בשוק ההון איננה עניין לוועדת הכספים. לכן הוועדה לענייני ביקורת המדינה תמשיך ותדון באינטנסיביות בדוח,

ה צ ב ע

ההצעה לאשר את המסקנות הראשונות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בענין דוח ועדת החקירה לענין ויסות מניות הבנקים נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

כלא התנגדות ובהימנעות חבר כנסת אחד אישרה הכנסת את מסקנות הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מבקש רשות לנמק את הימנעותי מהצבעה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת טובי להנמקת הימנעותו מהצבעה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להבהיר ולהודיע שסיעתנו תומכת במסקנות ועדת-בייסקי ומעריכה את עבודתה והיא תומכת גם בסיכומי הביניים של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, החובעים את יישומן של המסקנות.

אך נמנעתי מהצבעה על מסקנות אלה כי, לדעתי, מסקנות ועדת-בייסקי היו צריכות להתייחס בחומרה יתירה לאחריות הדרג המדיני — לשרי האוצר ולממשלה עצמה — האחראים הראשיים לוויסות מניות הבנקים ולנזקים הציבוריים שנגרמו מצעדיה וממדיניותה של הממשלה, האחראית לשריה. מן הדין היה שוועדת חקירה תוציא מסקנות גם לגבי הפוליטיקאים ולגבי הממשלה ונציגיה.

אני מקווה שהמסקנות השלמות הנוספות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה יתייחסו לאחריות הממשלה ושריה בנדרן.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

ועדת-בייסקי ולהודיע לאלתר — כדי להסיר כל ספק — כי הפעל על-פי סמכויותיה כדי להביא לכך שמסקנות ועדת-בייסקי בתחום האישי תוגשמה במלואן.

הכנסת רשמה לפני שהוועדה לענייני ביקורת המדינה החלה ללמוד את שאר מסקנות והמלצות ועדת-בייסקי וחמשיך בלימוד הדוח בשיבותיה הקרובות. עם סיום לימוד הדוח חעביר הוועדה לידעת חברי הכנסת את שאר המלצותיה ומסקנותיה בנדרן.

הוועדה תזמין את היועץ המשפטי לממשלה כדי לשמוע ממנו על הפעלת סמכויותיו בכל נושא שהועבר לכדיקתו על-ידי ועדת-בייסקי.

הוועדה בדעה שאין למהר בחקיקה שתמנע מאזרחים זכות תביעה בשל מעשי הבנקים ומחדליו, כדי לתת שהות ללימוד יסודי של הנושא שיש לו היבטים עקרוניים ומעשיים.

המלצות אלה של הוועדה התקבלו פה אחד, ועל-פי הנוהל, כפי שהתקבל ומופיע בתקנון הכנסת, אבקש ממך, כבוד היושב-ראש, להעמיד אותן להצבעה. על-פי הנוהל, ההמלצות, או שהן מתקבלות או שהן נדחות. אני מאמין שהן תתקבלנה פה אחד.

היו"ר א' שוסטק:

אני מבקש לשאול אותך האם הביטוי "הכנסת מאמצת" מקובל במקרים כאלה. מדוע לא לומר "הכנסת מקבלת" או "מאשרת"?

דוד ליכאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אני מקבל את התיקון של כבוד היושב-ראש. הנוסח יהיה: הכנסת מאשרת את המסקנות שהוציאה ועדת-בייסקי. במקום מאמצת. אני מודה ליושב-ראש על התיקון. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

אני מבין שיש הצעה אחת של יושב-ראש הוועדה, אשר מבקש מהכנסת לאשר את המסקנות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה. מי בעד אישור המסקנות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה? מי נגד?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מי נמנע?

הישיבה ננעלה בשעה 19:40.